

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA

ESCOLA POLITECNICA SUPERIOR DE GANDIA

Grado en Turismo

UNIVERSITAT
POLITÈCNICA
DE VALÈNCIA

ESCOLA POLITÈCNICA
SUPERIOR DE GANDIA

“Proposta de desenvolupament i posada en valor del “ramal” de la Via Augusta a les localitats d’Oliva, Piles, Miramar, Guardamar y Daimús a la comarca de la Safor”

TREBALL DE FINAL DE GRAU

Autor/a:
Francesc Romà Torres Bataller

Tutor/a:

Pau Pérez Ledo

GANDIA, 2018

AGRAÏMENTS

A Josep Maria Ferrairó, per la seua tasca de recerca i treball de camp conjunt i fotografies, a Pau Pérez Ledo pel seu suport i coneixements en matèria turística, a Lourdes Canos per la seua ajuda sempre que ho he necessitat i al meu pare Francisco Román Torres Climent per la seua tasca de recuperació del patrimoni del País Valencià i per la seua dedicació i amor a la terra.

RESUM

La creació d'aquest projecte pretén fer un anàlisi per a l'explotació turística del ramal de la Via Augusta des de la desembocadura del riu Serpis fins a la localitat d'Oliva promovent un turisme cultural i recreatiu sostenible. Vull descriure els recursos culturals i paisatgístics mitjançant la creació d'un inventari del patrimoni existent, dissenyar una ruta i posar en valor un camí que ha estat utilitzat des de temps antics, al seu pas per les localitats de Piles, Miramar, Guardamar i Daimús.

Una vegada estudiades les característiques del camí, es procedirà al disseny del producte que permeti la posada en valor i millora d'un patrimoni que ha caigut en l'oblit i que vull rescatar i redescobrir. Amb el disseny d'un projecte intentarem donar un impuls per a dinamitzar i diversificar l'oferta d'aquestes petites poblacions costaneres, atreure visitants als nuclis urbans, generar alternatives diferents de turisme i promoure un turisme sostenible.

PARAULES CLAU

DIFERENCIACIÓ DINAMITZACIÓ TURÍSTICA INVENTARI DE RECURSOS VIABILITAT RUTA TURÍSTICA

ABSTRACT

The creation of this project aims to describe the cultural and natural resources of the analyzed path.

The main objective revolves about the enhancement of this old road that has is being used since ancient times, passing through the towns of Piles, Miramar, Guardamar and Daimús as well as the creation of a project of improvement.

Through tools of diffusion, we want to make known to the agents involved in tourism and tourists, a heritage that has fallen into oblivion; therefore, we must to rescue it to allow the future generations to know their nearby heritage.

Once studied the characteristics, we are going to start the design of a project.

We will try to diversify the offer of these small coastal towns, attract visitors to urban centers, generate different tourism alternatives and promote sustainable tourism.

KEY WORDS

DIFFERENTIATION TOURISM DINAMIZATION RESOURCE INVENTORY TOURIST ROUTE VIABILITY

ÍNDEX

1 INTRODUCCIÓ	4
1.1 OBJECTIUS	5
1.1.1 Generals.....	5
1.1.2 Específics.....	5
1.2 METODOLOGIA	6
1.3 JUSTIFICACIÓ	6
1.4 RESULTATS PREVISTOS	6
2 ANÀLISIS DE LA SITUACIÓ TURÍSTICA Y REPTES DEL SECTOR EN LA ZONA SUD DE LA SAFOR	6
3 ÀREA D'ESTUDI: ELS POBLES DE LA FALLA: PILES, MIRAMAR, GUARDAMAR I DAIMÚS	10
3.1 CARACTERÍSTIQUES GEOGRÀFIQUES	10
3.2 ACCESOS I INFRAESTRUCTURES	11
3.3 CONTEXT HISTÒRIC	11
3.3.1 Època Romana	12
3.3.2 Època musulmana	13
3.3.3 Època medieval	14
4 INVENTARI DE RECURSOS	14
4.1 RECURSOS TANGIBLES	14
4.1.1 Recursos naturals	14
4.1.2 Recursos Culturals.....	19
4.1.3 Flora centenaria.....	25
4.2 RECURSOS INTANGIBLES: PATRIMONI IMMATERIAL	26
4.3 INVENTARI FAUNÍSTIC DEL CAMÍ RAMAL DE LA VIA AUGUSTA	27
5 ENTREVISTES	29
6 DISSENY DEL PRODUCTE TURÍSTIC: LA RUTA DEL RAMAL DE LA VIA AUGUSTA	34
6.1 DENOMINACIÓ DEL PRODUCTE	34
6.2 POTENCIAL DE LA ZONA	34
6.3 CARACTERÍSTIQUES DEL PRODUCTE	34
6.4 PERFIL DE LA DEMANDA	34
6.5 ENTITAT PROMOTORA DE LA RUTA: LA MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS DE LA SAFOR	35
6.6 DESCRIPCIÓ DE LA RUTA DEL RAMAL DE LA VIA AUGUSTA	35
6.7 PROPOSTA D'ITINERARI	35
6.8 MISSATGES INTERPRETATIUS DE LA RUTA	36
6.9 SENYALITZACIÓ I PANELLS	37
6.10 "TRÍPTIC" TURÍSTIC	42
6.11 PRESSUPOST	43
7 PROPOSTA DE DINAMITZACIÓ I PROMOCIÓ TURÍSTICA	44
8 CONCLUSIONS	45
9 BIBLIOGRAFÍA	47

1. INTRODUCCIÓ

Este estudi naix de la curiositat que generava en mi un camí que sòl utilitzar molt a sovint per a desplaçar-me fins a la localitat d'Oliva i que el meu pare Francesc Romà Torres Climent m' ajudà a entendre ,conèixer i ara a transmetre per a que es protegeixi i difonga com cal.

La meua curiositat va néixer quan fullejant un llibre que mon pare guardava a casa, anomenat Carta Arqueològica de la Safor ,publicat l'any 1983, un dels autors citava :*En 1975 es realitzaven treballs de cimentació d'un edifici en construcció al carrer Angel del Acaçar número 9 (avui desaparegut) i vaig veure in situ que s'extreien anàfores de grans dimensions, quan es va ordenar l'excavació d'urgència ,el valor de les anàfores i la quantitat d'aquestes, fabricades amb argila local, van constatar que es tractava d'un taller, poc després.* (Carta Arqueològica de la Safor, 1983, pág. 332)¹.

Són aquestes troballes les que van permetre al Dr. Pereira Menaut² i a les arqueòlogues Carmen Aranegui i Rosa Enguix³, amb els seu estudis respectius, escriure i apuntar les característiques més destacables de la societat i l'economia de la població en època romana a la ciutat d'Oliva.

Segons el llibre esmentat anteriorment ,el Dr. Pereira Menaut va poder afirmar que: *No existeixen fonts escrites que permeten conèixer satisfactòriament la història d'Oliva però les troballes i restes ens autoritzen a creure que es tractava d'un nucli de població bastant important.* (Carta Arqueològica de la Safor, 1983, pág. 364).

Oliva doncs, era un centre menut però de molta activitat com demostren les excavacions a la fàbrica-taller d'anàfores documentada i que servien per a la venda i comerç d'olis i vins per via fluvial o terrestre. La via terrestre arribava fins a Dènia seguint la Via Augusta i per a la fluvial s'utilitzava la desembocadura del riu Serpis en Rafalcaíd (Gandía) des d'on s'embarcava en bots i barques a la resta de l'Imperi.

Aleshores, quin era el camí que s'emprava per a arribar al riu Serpis? per on eixien els productes d'Oliva?

Aquest recorregut , és l'objecte central del nostre estudi; l'antic ramal de la Via Augusta, trajecte que ara intentarem redescobrir i que unia Oliva amb un altre centre urbà romà documentat: *Artemision*, l'actual Daimús⁴. Esta població posseïa un sepulcre⁵ en forma de torre a les immediacions del camí, adjunt a l'antiga casa senyorial i la torre de "l'antigor" que narrava: *Baebia-Qvietate ex testamento svo* .“Dedicat a Bevia Quieta, segons testament”.

Il·lustracions 1 i 2

Dibuixos de l' historiador L. Taborde. làmina 128 Font:: “Il·lustracions documentades” de F. Pons Moncho(1991).

¹ Aparicio, J., Gurrea, V., & Climent, S. (1983). Carta Arqueològica de la Safor. Gandia: Institut d'Estudis Comarcals.

² Catedràtic i autor de llibres i articles: Pereira Menaut, G. (1983). *Estudios de cultura antigua*.

³ Enguix Alemany, R., & Aranegui, C. (1977). Taller d'Anàfores romanes. Valencia: Diputació De València (treballs varis).

⁴ Beuter, P.A. (1998). Primera part de la història de València. València: Universitat de València.

⁵ Pons Moncho, F. (2008) *Daimús , datos para su historia*. Daimús: Ajuntament de Daimús. Dibuix de L. Taborde.

Aquest treball doncs, pretén descriure els recursos destacats i englobar-los en un producte únic que abraça part de la meitat sud litoral de la comarca de la Safor.

L'estructura del treball permetrà assolir objectius plantejats. Iniciarem amb una introducció amb les característiques dels municipis per on travessa el ramal, parlarem del problema turístic que enfronten, descriurem els recursos i finalitzarem amb la proposta de millora i amb la creació d'una ruta amb la finalitat última de promoure , fomentar el coneixement i preservar el patrimoni.

1.1 OBJECTIUS

Per a poder realitzar aquest treball de final de Grau titulat *:Proposta de desenvolupament i posada en valor del ramal de la Via Augusta a les localitats d'Oliva, Piles, Miramar, Guardamar i Daimús a la comarca de la Safor*, m'he centrat en alguns aspectes importants per a poder desenvolupar la meua investigació i estudiar la viabilitat o no del projecte en la realitat.

El present treball és un estudi que pretén recuperar la memòria d'un patrimoni a vegades oblidat i a vegades abandonat d'un camí utilitzat des de temps antics i a més a més busca crear un projecte que permeta la millora dels elements que convé preservar per a futures generacions.

Es per això que vull donar a conèixer que l'època romana , àrab i baixa edat mitjana van tindre incidència en les cinc localitats per on passa el ramal de la Via Augusta i que existeix la possibilitat d'actuacions amb la creació d'una ruta turística que dinamitze i diversifiqui l'oferta.

1.1.1 Generals

- Dissenyar una ruta turística senyalitzada, al camí que ocupava l'antic ramal de la Via Augusta, com a oferta turística complementaria per als pobles per on passa.
- Valoritzar el patrimoni cultural del litoral sud de la comarca de la Safor.

1.1.2 Específics

- Crear un inventari específics dels recursos culturals i naturals importants per on passa el camí.
- Promoure la conservació i divulgació del patrimoni.
- Entrevistar els agents locals per a donar a conèixer el producte turístic sostenible.
- Oferir una proposta turística que integri a les cinc localitats amb el disseny i creació d'una ruta.
- Contribuir al manteniment dels recursos turístics i la possible reconstrucció d'alguns atractius avui desapareguts.
- Conèixer la política turística que estan desenvolupant els pobles mitjançant entrevistes als agents locals.
- Fomentar la vertebració turística dels pobles per on passa el camí que permeti el flux econòmic en els municipis.

1.2 METODOLOGIA

Les localitats d'Oliva , Piles , Miramar ,Guardamar i Daimús són destins turístics madurs de sol i platja que s'enfronten a reptes importants i per tant hauran d'aplicar estratègies que permeten desestacionalitzar la demanda que generalment ve donada en els mesos d'estiu i vacances escolars.

Aquests problemes són complexos y es basen en perfils turístics, tipus d'habitatge en propietat i motivacions. S'ha buscat informació a llibres i articles per a recopilar dades de la zona d'estudi.

Hem utilitzat el paradigma de cooperació dels pobles implicats ja que tots ells disposen d'elements geològics comuns com són fonts (ullals d'aigua),arquitectura civil del passat , flora singular, fauna autòctona i paisatges únics. Per això, s'han fet entrevistes de resposta oberta als polítics dels pobles.

Per a poder interpretar la viabilitat de la possible creació futura d'un ruta hem hagut d'analitzar el valor dels recursos amb els agents turístics implicats i aportar la meua idea de projecte turístic. També hem fet treball de camp per a analitzar el recorregut i veure les interseccions , distàncies per a situar les senyals, punts d'interès per a col·locar panels interpretatius, temps del recorregut, etc...

Les tècniques utilitzades van a ser les entrevistes a tècnics de turisme de cada localitat.

A més a més ,utilitzaré la tècnica qualitativa de l'observació per a veure l'estat dels recursos turístics atractius per on passa la ruta i poder aportar les propostes de millora amb mes eficàcia.

La població estudiada a les entrevistes són agents públics i dels qüestionaris extraurem un breu exemple de les respostes referents a la platja i propostes de millora al municipi de Miramar.

1.3 JUSTIFICACIÓ

L'elecció del tema de treball es deu a la proximitat del camí al meu lloc de residència i que coincideix amb el desconeixement general del seu valor, més enllà del paper que fa com a camí secundari d'accés a horts i marenys per als habitants dels pobles que el comparteixen. M'agradaria que amb aquest treball, els agents locals treballaren conjuntament en matèria turística ja que no acostumen a fer-ho, tot i compartir la mateixa platja i marjal.

1.4 RESULTATS PREVISTOS

La previsió dels resultats girarà envers a la posada en coneixement del camí als agents locals i del seu valor i no tant l'obtenció de resultats quantificables. Per tot això ,engegarem varis aspectes:

Crear un projecte nou per a la possible posada en escena dels agents públics.

Realitzar entrevistes amb tècnics de turisme encarregats per a donar a conèixer la meua idea.

Conscienciar de la importància del patrimoni , riquesa cultural i paisatge.

A partir de les conclusions ,veure la viabilitat de la creació d'una ruta turística destinada a alumnes, turistes, residents i visitants.

Finalment, desenvolupar estratègies de difusió turística si finalment resulta oportú.

2 ANÀLISIS DE LA SITUACIÓ TURÍSTICA Y REPTES DEL SECTOR EN LA ZONA SUD DE LA SAFOR

Un dels reptes més importants als que s'enfronten els tècnics de turisme y agents de la industria implicats, és convertir y renovar l'oferta turística d'aquesta zona que tradicionalment ha sigut sempre el sol y platja.

Per a no perdre la competitivitat cal oferir a més del sol i la platja, un bon entreteniment i experiència. Gandia desenvolupa productes dins d'una sèrie de plans de qualitat que generen valor afegit i viabilitat a llarg termini. Ho podem veure a la (*Taula1*)que es mostra a continuació:

Taula 1: Productes turístics de Gandia

Producte	Estacionalitat
Nàutic	Tot l'any(Especialment estiu)
Cultural	Tot l'any
Residencial	Estiu
Sol y platja	Estiu
Acomiadament de solter	Primavera/Tardor
Tercera edat	Primavera/Tardor
Gastronòmic	Tot l'any
Congressos y convencions	Maig, Octubre, Setembre
Compres	Tot l'any
Cicle turisme	Febrer -Maig
Bodes y llunes de mel	Estiu
Educatiu	Setembre -Juny y Juny -Setembre

Tipologia de productes Font: "La imagen de un destino turístico como herramienta de marketing": Olga Femenia Millet.

Els establiments hotelers de Gandia van obtenir una mitja del 82,4 per cent d'ocupació durant l'any 2017, segons les dades publicats en el periòdic *la Vanguardia* amb data del 12-01-2018. Estos resultats es van aconseguir gràcies a una molt bona ocupació durant temporada alta així com a uns bons registres durant la primavera i la tardor, estenent l'activitat turística més enllà del que és habitual i consolidat.

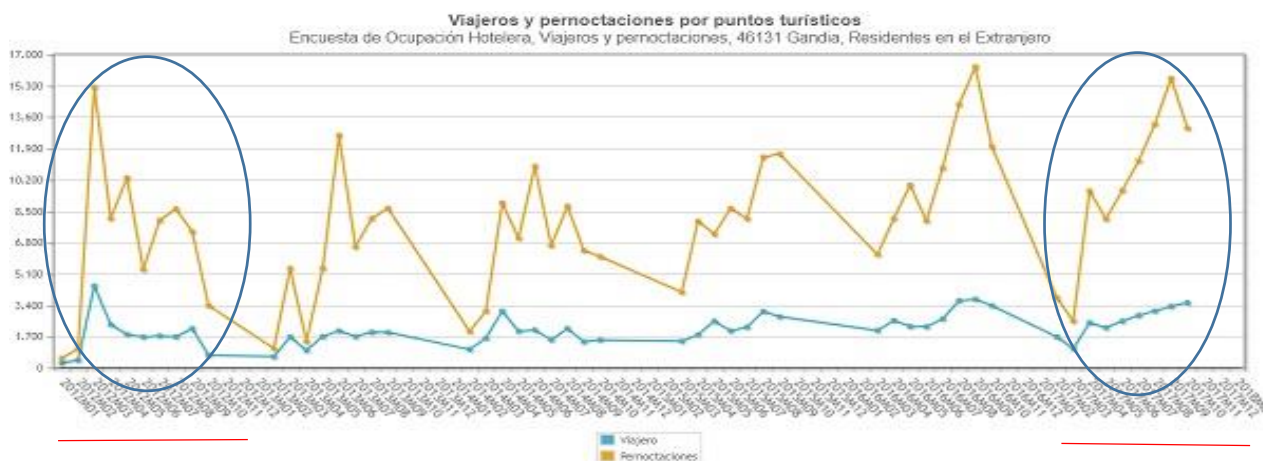
Cal afegir que, a partir de 2012 la mitja d'ocupació hotelera entre els mesos de Març i Octubre ha pujat de forma constant un 12% fins a 2017, segons les dades de l'INE, prenent com a referència tant les pernотacions de residents en l'estranger com la dels residents a Espanya.

Estes dades avalen l'aposta de posicionar l'oferta no sols en el turisme de vacances a l'estiu també la necessitat de fer una aposta per l'oferta cultural, gastronòmica i familiar, fet que millorarà la percepció de Gandia i els seus voltants com a una àrea completa que es pot consumir els 365 dies.

D'altra banda s'ha de reconèixer també el treball de la iniciativa privada que manté oberts els negocis turístics durant dotze mesos i confirma que aquells que assumeixen continuar durant tot l'any estan veient premiat l'esforç.

Ho podem veure visualment a les següents gràfiques(1 i 2) extretes de l'INE i comparar l'evolució prenent com a referència els anys 2012 (el primer) i l'últim (2017):

Gràfica 1

Número de viatgers i pernотacions estrangers en Gandia Font: INE

Gràfica 2

Número de viatgers i pernoctacions residents espanyols en Gandia Font: INE

A partir de les dades dels viatgers i pernoctacions de l'INE, es pot valorar el pes que tenen els turistes en l' allotjament hotelier i la pujada lleu però constant quan comparem el primer any amb l'últim.

També es pot observar en les gràfiques que hem elaborat , el volum de pernoctacions, tant del turista nacional com del turista internacional. Es pot apreciar clarament l'estacionalitat, sent els mesos de temporada estival els que generen major volum de pernoctacions i per tant major volum en la xifra de negocis.

Però que passa amb els pobles de la falla és a dir , els 4 pobles per on discorre el camí de la Via Augusta, Daimús, Guardamar, Miramar i Piles?

Els 4 pobles estan compresos enmig de les 2 ciutats de la mitat sud de la Safor, Gandia i Oliva, dos ciutats que serveixen de referència per a molts indicador turístics a la zona de la comarca de la Safor.

En aquests petits municipis, els productes turístics que s'ofereixen són encara més estacionals i limitats al bon temps i període estival. A les 4 platges sols hi ha un hotel i dos càmping a la localitat de Miramar i Daimús respectivament amb un xicotet alberg a la platja de Piles per als més joves. No sembla ser massa per a unes poblacions que en conjunt tenen més de 9000 habitants censats i que amb l'arribada de l'estiu dupliquen la població total.

La resta d'edificis urbanístics del litoral són en la seua majoria segones residències que els propietaris utilitzen en temporada estival, o lloguen quan poden, factor que agreuja el problema de l' estacionalitat, una de les debilitats característiques del litoral del País Valencià.

Aquesta debilitat disminueix l'activitat i dificulta que es pugi retenir persones. També cal remarcar l'elevada dependència del mercat espanyol intern ,tan característic en aquestes platges i tan lligat a:

Vacances (preferència pels mesos d'estiu) ,vacances escolars, condicions climàtiques i costums.

Es per això que des dels organismes públics i privats s'hauran de fomentar més estratègies enfocades al turista europeu i nacional, establir acords amb plataformes digitals per a dirigir l'oferta d'una forma més específica(l'anomenat "Big data") per a atraure un turista més cívic, joves actius, famílies i turista sènior de tot arreu , aplicar descomptes si cal i finalment participació activa entre agents turístics de la zona sud de la Safor per a tractar d'augmentar els visitants fora de temporada.

La nostra tasca ha de ser ajudar ,amb propostes com aquesta que ara exposaré ,a diversificar l'oferta i si pot ser fer tasques de promoció del llegat cultural i natural, internacional i nacionalment.

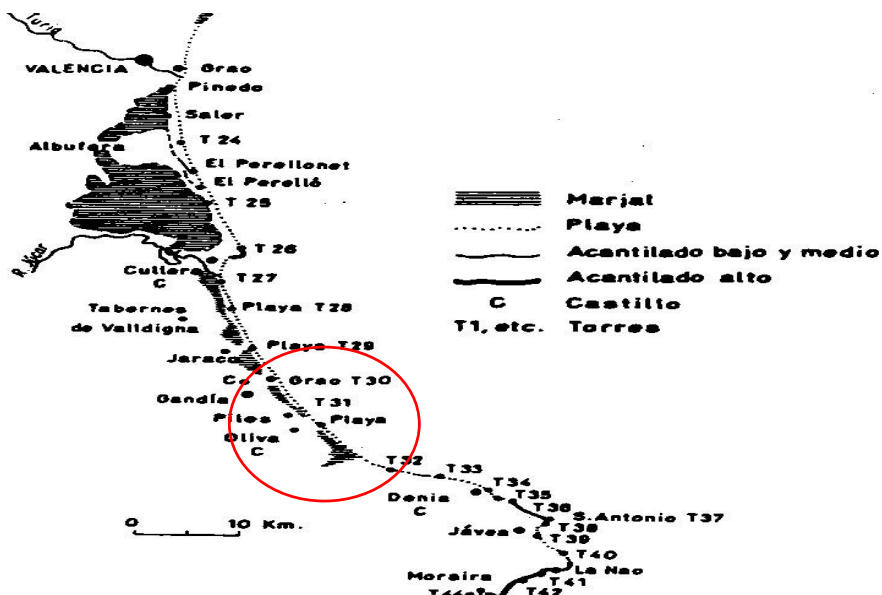
Actualment hi ha en procés ,l'obertura d'un negoci d'esports de mar i una agencia de viatges a Piles.

Aquests poblets ,són coneguts en el context de la Safor com els pobles de la “falla” , escarpa litoral o marge⁶.Aquest desnivell d'entre 2,5 a mes de 4 metres ,en opinió del geòleg i professor Josep Maria Ferrairó s'estén al llarg de 4 km des de Daimús fins al sud-est de Piles i divideix les terres altes amb les terres baixes dels termes.

Aquestes terres baixes eren originalment terrenys pantanosos i de pastura que després es van colonitzar per a diversos conreus com l'arròs i que en obrir sèquies i alçar la terra van permetre el conreu d'hortalisses i després tarongers.

És en aquestes terres baixes de marjal (veure il·lustració 3) on naixen les fonts o ullals ,recursos naturals que classificarem a l'inventari ,conjuntament amb els recursos botànics i culturals per on transcorre el camí que convertirem en ruta. Tot això, amb la intenció de dinamitzar i diversificar un poc més l'oferta d'aquests municipis ,on primer l'ocàs del mon rural degut a factors socioeconòmics i després una oferta basada amb l'únic recurs del mar ,fan necessàries noves polítiques turístiques que preserven i ensenyen l' important patrimoni que tenim.

Il·lustració 3

Mapa de la costa valenciana. Localització de Marjals Font: Quadern de Geografia 39-40, 1986, Valencia. López, Julia; López, Antonio.

En aquesta fotografia es pot observar amb cercle roig l'espai que comprèn la marjal dels 4 pobles.

Al poble de Miramar i al de Guardamar hi ha trams per on passa la ruta que estan classificats com a “Sol no urbanitzable de protecció agrícola i conservació”. Allí s'ubiquen les antigues marjals amb els seus ullals ,fonts o naixements. Al poble de Guardamar a data del 25 de Febrer de 2018 ja ha començat el projecte de posada en valor de l'ullal o font del “Bovetar” amb la realització d'una zona recreativa, que està en marxa.

⁶ Alonso, A. (2010). *Miramar, Historia pròxima*. Valldevernisca.org: <http://valldevernisca.org/historiaillibres/HistoriaSafor/MIRAMARweb.htm#_ftn7>

Amb el disseny d'una nova ruta vull valoritzar els 4 pobles per on passava l'antic ramal de la Via Augusta i que seran l'àrea d'estudi principal que analitzaré en el següent punt.

3 ÀREA D'ESTUDI: ELS POBLES DE LA FALLA: PILES, MIRAMAR, GUARDAMAR I DAIMÚS A LA COMARCA DE LA SAFOR

En este apartat tractarem de descriure l'àrea per on passarà la ruta del ramal de la Via Augusta amb la finalitat d'aportar una visió general de la zona.

Ja al segle XVIII, Joan Antoni Maians, germà de don Gregori parlava de Piles, Miramar, l'Alquerieta i Daimús com els pobles de la "falla". La falla és un esfondrament del terreny, un canvi bruscat de nivell que es nota sobretot al centre i que es suavitzava als extrems que pertanyen als municipis de Rafalcaïd (a la desembocadura del riu Serpis al nord) i Oliva al sud.

Aquest camí s'adapta en molts punts a la falla geogràfica que separa l'horta de la marjal. Josep Camarena i l'il·lustrat olivense Josep Antoni Maians ja parlaven d'aquests pobles amb l'apel·latiu de pobles de la falla⁷.

Aquesta falla o canvi de nivell fa que moltes vegades el camí sigui com una gran balconada on podem veure en l'horitzó, tota la marjal i les platges amb les seves barbaritats urbanístiques.

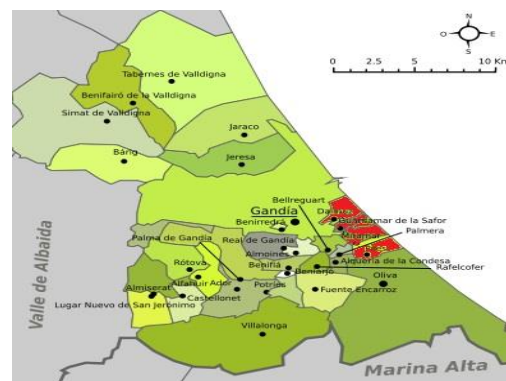
Al peu d'aquesta falla geològica emergeixen uns curiosos, infravalorats, oblidats però molt importants naixements d'aigua que donen lloc a les sèquies mares i rierols de la zona.

3.1 Característiques geogràfiques

Els 4 municipis de la comarca de la Safor estan situats entre les ciutats de Gandia i Oliva i ocupen una superfície de 9,70km² repartits entre els 4 pobles. 3,10 km²(Daimús),1,1km²(Guardamar), 2,60 (Miramar) i 3,90(Piles). La superfície s'observa a la Il·lustració 4.

Els 4 pobles fan un total de 8914 habitants on Daimús és el més poblat amb 3058 habitants, seguit de Piles amb 2757, Miramar 2609 i Guardamar amb 490. Segons dades del cens de 2016 de l'INE. Ho podem apreciar a la taula 2 i a la il·lustració 5 que hem elaborat expressament:

il·lustració 4

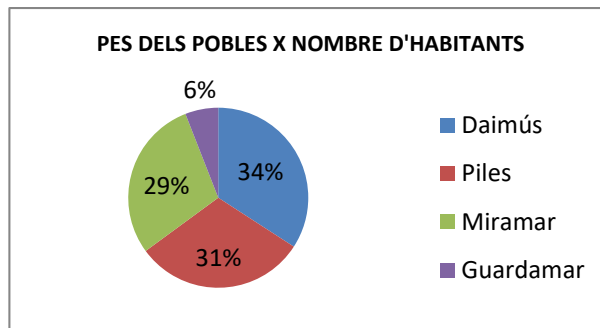

Mapa de la Safor amb els pobles en roig.

Taula 2

Pes dels 4 pobles per habitant	
Daimús	34,30%
Piles	30,92%
Miramar	29,26%
Guardamar	5,97%
Total	100,00%

Il·lustració 5

Pes dels quatre pobles en conjunt per habitants. Font: Pròpia a partir de l'IVE.

⁷ Sastre, J., & Morera, V. (2004). *Les fonts de la Safor. De les nimfes d'aigua a la sobreexplotació dels aqüífers*. Gandia: CEIC Alfons el vell.

El clima predominant en aquests pobles és mediterrani amb temperatures suaus a l'hivern i estius calorosos. la temperatura anual dels pobles costaners és aproximadament de 18-20°C amb unes precipitacions que ronden entre els 400 i els 800-1000 mm anuals.

3.2 Accesos i infraestructures

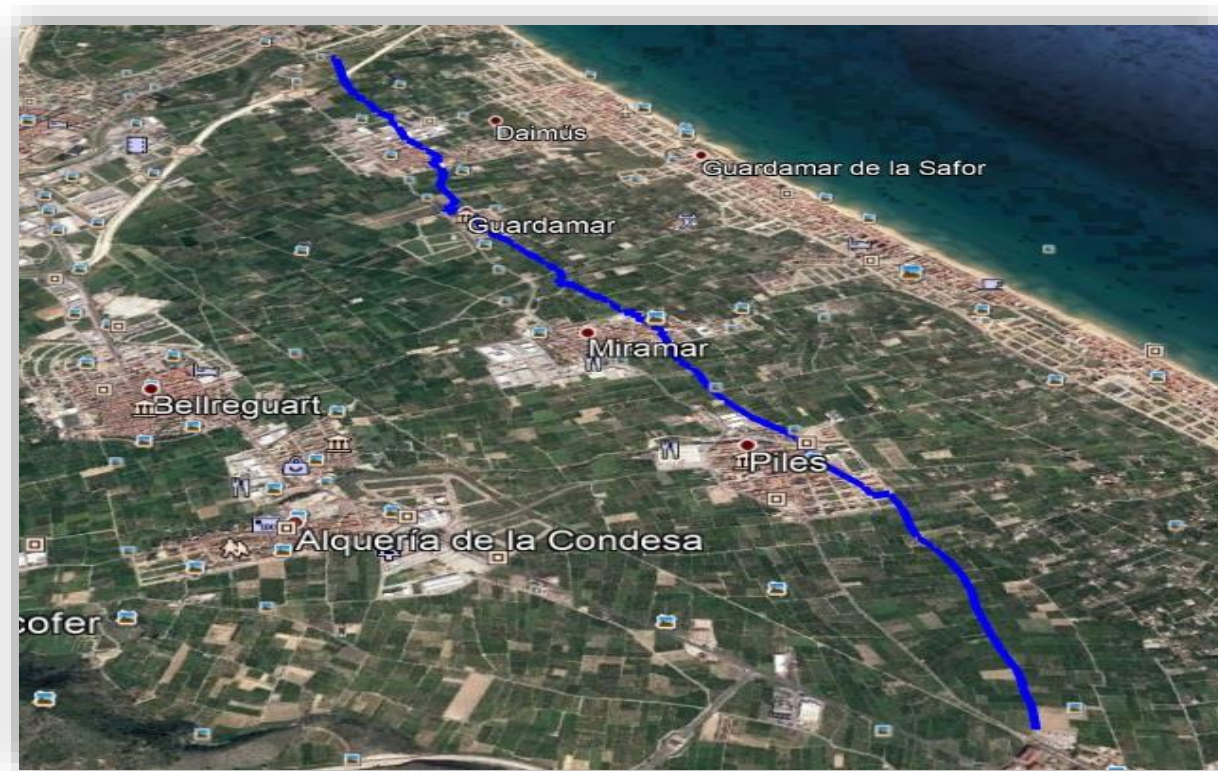
En quant a comunicació i connexions podríem dir que estan ben ubicats ja que la comarca la travessa la N-332 i l'autopista AP-7. Des d'aquí sols cal agafar la CV 670, la carretera que vertebrava les localitats de Gandia i Oliva i on es troben aquests poblets litorals.

També cal destacar les inversions consignades actualment al nou accés sud al port de Gandia i que afectarà positivament al coneixement de la ruta del ramal de la Via Augusta ja que coincideix amb l'inici d'aquesta, quan la comencem des de Gandia.

La ruta de 7,5 kilòmetres travessa els 4 pobles des d'on es pot accedir amb cotxe per la N-332 o en autobús amb línia regular Gandia – Oliva. (Veure il·lustració 6).

Els 4 pobles per on passa el camí de la Via Augusta disposen de fonts públiques i negocis en forma de bars i restaurants per a poder gaudir de la gastronomia local i de passejades, hi ha també centres comercials on poder avituallar-se i seguir el camí.

Il·lustració 6

Mapa dels pobles per on passa la ruta. Font: Pròpia a partir de Google maps

3.3 Context històric

Per a poder entendre el sentit d'aquest TFG es fa imprescindible conèixer els orígens i la història d'aquest ramal de la Via Augusta que com hem dit a la introducció, es remunta a l'època romana. Per a poder analitzar aquest apartat, s'han analitzat en profunditat el llibre *Carta Arqueològica de La Safor* (Aparicio, Gurrea, & Climent, 1983) sobre l'estudi de les comunitats romanes i el treball de Rosa Enguix Alemany i Carmen Aranegui sobre el taller d'anàfores romanes d'Oliva.

A més a més s'han analitzat els llibres dels historiadors Frederic Barber ,Josep Soler, Ignasi Mora i Santiago Laparra entre d'altres, amb la finalitat de conèixer la història dels 4 poblets per on passa el ramal de la Via Augusta :Piles , Miramar , Guardamar i Daimús.

3.3.1 Època Romana

La Via Augusta travessa el País Valencià de nord a sud , fent 450 km i es completa amb la “Via Dianium” on passa per la Safor amb un traçat de 180 km que connecta des d' Albalat de la Rivera fins Alacant. Paral·lela a la costa bordeja les marjals litorals i en el cas de Gandia creua per l'ullal de l'estany del Duc i quan arriba al riu Serpis, va a buscar Daimús fins aplegar a Oliva⁸.

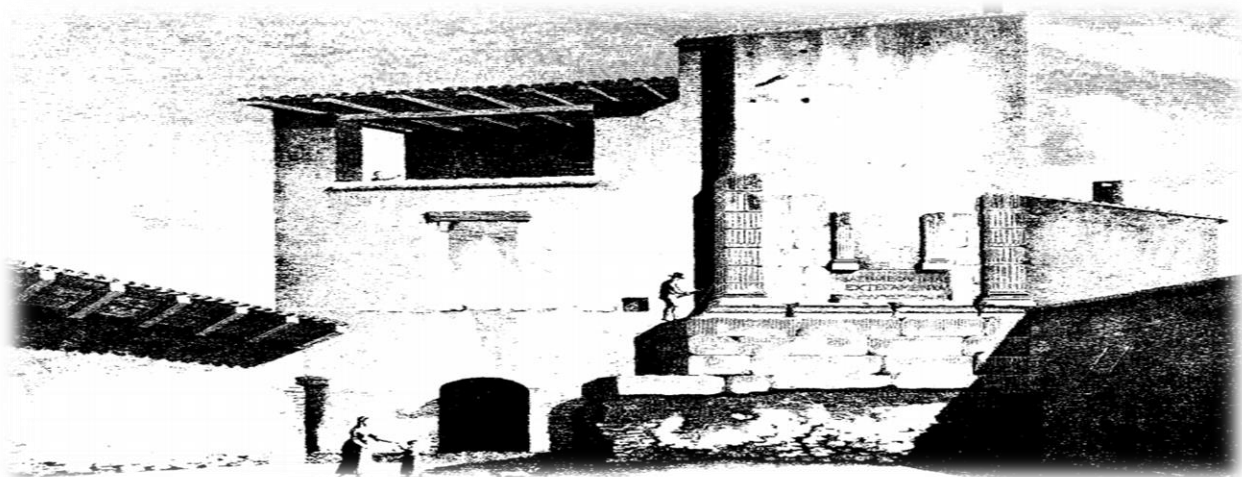
Segons explicacions de l'historiador Victoriano Sánchez-Baircaiztegui ,el recorregut per la comarca de la Safor obeeix a l'explotació d'un litoral ric en productes agrícoles (fonamentalment oli i vi)amb una costa propícia per a albergar ports per a l'exportació.

Per a l'abastiment de les anàfores (les precursoras dels actuals envasos de mercaderies o contenidors) hi ha constància de viles i forns per a la fabricació d'aquestes a Vilallonga ,Potries, Rafelcofer i els dos punts on comença i acaba el nostre itinerari de ruta: Rafalcaíd, a la desembocadura del riu Serpis i Oliva.

Segons l'estudi anomenat “*Los sepulcros turriformes de Daimuz y Villajoyosa: dos monumentos romanos olvidados*” de Lorenzo Abad Casal ,(Universitat d'Alacant), (1985)el municipi que avui s'anomena Daimús, situat entre Rafalcaíd i Oliva i per on passa el ramal de la Via Augusta, també va estar habitat a l'època romana.

Es coneix l'existència d'un sepulcre d'època romana (avui desaparegut) descrit pel viatjant francès A.de Tabourde⁹ el 1806 i anomenat posteriorment per altres historiadors .Aquest monument era un sepulcre en honor a *Baebia*, tenia aquestes paraules inscrites en la part inferior: “*Bebiae Qvietae ex testamento suo*”. Podem veure'l a la *il·lustració 7*:

Il·lustració 7:

Representació del Sepulcre de Daimús Font: Il·lustracions de A.de Labourde (1806)

⁸Elperiodic.com:Exposició sobre la Via Augusta.

<http://www.elperiodic.com/gandia/noticias/193013_gandia-acoge-exposici%C3%B3n-sobre-augusta-ramal-romano-sirvi%C3%B3-safor-para-exportar.html> consultat el 10-02 -2018.

⁹ Pons Moncho, F. (2008). *Daimús , datos para su historia*. Daimús: Ajuntament de Daimús

En les següent imatges (*il·lustracions 8 i 9*), amb data del 22 de Febrer de 2018 es pot apreciar els treballs d'excavació d'una vila romana a l'hort del Compte a Rafalcaíd. S'han descobert recentment amb la construcció de la nova carretera d'accés sud al port de Gandia:

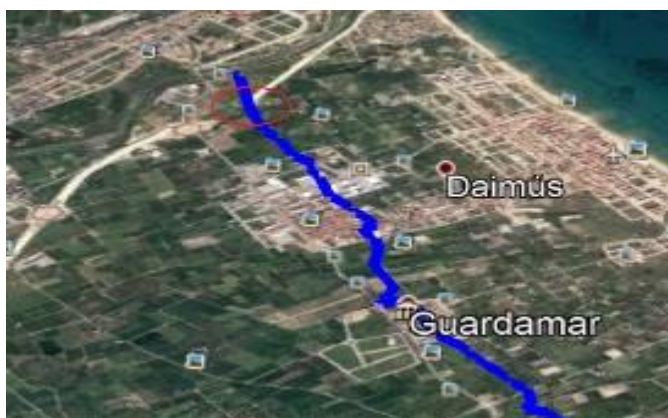
Il·lustracions 8 i 9

Excavacions de Febrer de 2018 a l'Hort de Compte. A les immediacions del ramal en Rafalcaíd. Font: Pròpia

El poblament Romà de Daimús degué començar al segle I, com pareixen indicar les troballes d'un denari de plata de la família *Acilia* i les restes esmentades de l'hort del Compte i del sepulcre, que segons varis autors formava part del poble d'*Artemision*. Així doncs tenim la ciutat d'Oliva, la vila romana de Rafalcaíd (*il·lustració 10*) i el poble de Daimús anomenat *Artemision* amb vestigis romans. Es evident que des d'Oliva s'utilitzava el Ramal de la Via Augusta per arribar a la desembocadura del riu Serpis i exportar per mar.

il·lustració 10

Localització de la Vila romana Font: Google

3.3.2 Època musulmana

La presència musulmana quedà marcada pel desenvolupament del regadiu a l'horta de Gandia i per l'aparició de nombroses alqueries. Aquestes semblen ser l'origen dels pobles de Piles, Miramar i Guardamar a excepció de Daimús que ja existia en època romana.

Piles naix a partir d'una petita alqueria musulmana depenent del castell del Rebollet.

Tant Guardamar com Miramar pertanyien als dominis del castell de Bairén.

El ramal de la Via Augusta degué perdre certa aflluència comercial a partir del segle III però guanyà en transport agrícola gradualment amb l'època musulmana i després amb el conreu de la canyamel. Amb la reconquesta cristiana, les alqueries importants foren donades a senyors feudals segons el llibre de repartiment de Jaume I. A partir d'aquest moment la seua història va estar lligada al Ducat de Gandia o al Comtat d'Oliva en el cas de Piles en algunes ocasions.

En la següent fotografia (*il·lustració 11*) es pot apreciar el funcionament d'una canal de reg d'època musulmana entre les localitats de Miramar i Piles. Una canal mestra dóna pas d'aigua a una secundària, i al marge dret de la imatge es pot observar part del camí de la Via Augusta.

3.3.3 Època Medieval

Amb la presència cristiana, Gandia assolí el paper de capital comarcal, ja que d'alqueria es va convertir en la població més important, de manera que el 1323 esdevingué cap d'una baronia i el 1339 el primer ducat del País.

La història de la baixa edat mitjana a la Safor va unida als ducs de Gandia, que es convertiren en una de les principals famílies nobles valencianes. La seua senyoria s'estenia sobre la totalitat de l'àrea d'estudi d'aquest projecte i també sobre el comptat d'Oliva.

L'expansió agrària de la canya de sucre fou la base de la riquesa de la casa ducal i dels 4 poblets que estem estudiant, aquesta expansió convertí Gandia en una petita capital renaixentista. Els 4 pobles construïren trepitjos per a l'elaboració de sucre i les exportacions foren molt abundants als segles XIV i XV. S'utilitzava el ramal per a l'exportació marítima a la desembocadura del riu Serpis des d'on s'embarcava el sucre a diversos punts d'Europa.

il·lustració 11

Canal de reg mestra abastint una canal secundària al ramal de la Via Augusta Font: Pròpia

4. INVENTARI DE RECURSOS

Un cop descrita l'àrea d'estudi amb el seu context, cal enumerar i descriure tots aquells recursos culturals i naturals per on passa aquest camí. Classificarem els recursos en tangibles i intangibles. Amb això volem donar una visió general del potencial turístic de l'àrea descrita.

4.1 Recursos tangibles

A continuació hem recopilat els recursos naturals; Són conegudes la font "Izquierdo" (Oliva), la font d'Aranda (Piles), la font de Pedrós (Miramar), la font de Petúnia (Bellreguard) la font del Bovetar (Guardamar) i la font del camí Assegador a Daimús.

Després em compilat els recursos culturals des de la desembocadura del riu Serpis fins a l'entrada del camí a la localitat d'Oliva. Cal destacar les parets de "pedra seca" (*mampostería*) que es troben en diversos punts i fan de marge, la casa senyorial de Guardamar, Canals de reg musulmans, esglésies, trepitjos, l'alqueria de la "Mingola", llavador musulmà de Daimús, molí de Miramar, sènia de Daimús, carrer de Salvador Nalda de Piles i el sepulcre de *Baebia*.

També descriurem breument les esglésies.

El Sepulcre de *Baebia* i els trepitjos de Miramar i Guardamar els volem incloure amb l'objectiu que es pugen preservar i reformar si pot ser en el futur, per a obrir al públic, per a la qual cosa faria falta la compra d'immobles. No obstant farem un panell descriptiu en el lloc on es troben per a poder observar les façanes i les restes que queden per a conèixer la seua utilitat i importància en el passat.

Finalment hem inclòs un catàleg de fauna complet i els arbres centenaris que cal preservar.

4.1.1 Recursos naturals

El recorregut del ramal de la Via Augusta al seu pas pels pobles de Daimús, Guardamar, Miramar i Piles, ocupa una extensió de 7,5 quilòmetres de llarg, en els quals podem trobar fins a un total de

6 fonts o naixements, també coneguts com a "ullals" pràcticament desconeguts, de nul aprofitament turístic i que són objecte d'estudi turístic en el meu projecte.

Aquestes fonts neixen com a conseqüència de les característiques d'aquesta zona, assentada en una falla geològica en el vessant oest de la qual flueixen aigües subterrànies provinents de les muntanyes. Aquesta aigua es filtra a través dels materials permeables del sòl.

A continuació citarem les fonts que es generen en els voltants del ramal de la Via Augusta en direcció nord a sud.

Algunes d'aquestes fonts són hui permanents i altres temporals a causa de la sobreexplotació dels aqüífers i per la sobreexplotació de cultius.

Font del Camí Assegador o del llavador

Quan deixem darrere l'imponent paisatge que ens ofereix l'entrada al camí pel riu Serpis, després de caminar un kilòmetre, arribem a Daimús. Aquest poblet ple d'història ens ofereix un naixement d'aigua molt interessant, que feia les funcions de llavador abans de l'arribada de la modernitat.

Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu

Coordenades geogràfiques- 38° 58' 14.71"N 0° 9' 10.61"O

Il·lustració 12

Descripció: Aquesta font era la preferida pels musulmans i cristians de segles passats, ja que s'usava per a beure i rentar la roba.

El terme municipal rep per al reg l'aigua de la sèquia Comuna de Gandia que ve del partidor de la casa Clara.

Està documentat que el senyor de Daimús en la carta pobla de 1612 ofería avantatges als pagesos per dessecar marjals les quals una vegada aptes per al llaurador eren regades per mitjà de Carabassins, tahones (*tahunas* en àrab) i sínies mogudes per cavalleries.

L'estat de conservació no és l'adequat, pràcticament no s'observa el estellador o "trestellador" que feia de comporta per a obrir i tancar el pas d'aigua i així poder llavar la roba ni les pedres que servien per a fregar la roba, caldria adequar-lo i netejar-lo.

El caminet és de domini públic encara que els horts del voltant no.

Ubicació-S'accedeix fàcilment des de la carretera CV670 direcció Oliva – Gandia a l'altura de Daimús. La font es troba perpendicular al carrer que porta el seu nom.

Font del "Bovetar"

Quan eixim de Daimús pel camí anomenat assegador arribem a un altre poblet anomenat Guardamar de la Safor. La falla geològica per on discorrem ens ofereix uns paisatges únics de la marjal. A l'entrada d'aquest municipi trobem aquest naixement d'aigua anomenat ullal pels seus habitants.

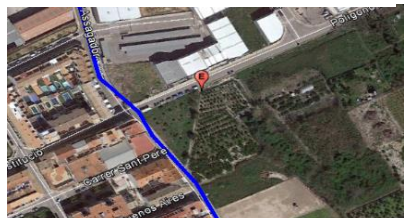
Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu

Coordenades geogràfiques- 38°57'44.80"N 0° 8'48.86"O

Font del llavador. Font pròpia

Il·lustració 13

Ubicació del llavador. Font :Google

Il·lustració 14

Font del Bovetar Font: Pròpia

il·lustració 15

Ubicació Font :Google

Descripció: La font del Bovetar se situa a molt curta distància del poble de Guardamar, en el marge esquerre si anem en direcció a Oliva un cop em deixat el terme de Daimús. La cita Pascual Madoz en el seu inventari de desamortització de 1845:

A Guardamar, el terreny és pla i bastant fèrtil. Brollen en diversos punts tres fonts les aigües de les quals són de bona qualitat i les utilitzen els veïns per beure i donar aigua de reg a alguns trossos de terra¹⁰.

Actualment 2 d'aquestes fonts han desaparegut, una era el pou on se situa actualment el jardí del carrer del Moli, de la qual es conserva la roda que servia de manilla per a bombar l'aigua del pou. La segona font era la de la torre situada a la platja i que servia d'abastiment del personal que baixava a estiuajar.

La que encara es manté i utilitza per a reg és la font del Bovetar.

Ubicació La font del Bovetar està situada en els voltants del poble direcció a la platja seguint la carretera CV 760.

Font de Petúnia

Aquesta font es troba molt a prop de l'anterior, a uns escassos 100 metres, agafant un caminet abans d'agafar el camí de l'Alquerieta que ens portarà a Miramar.

Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu

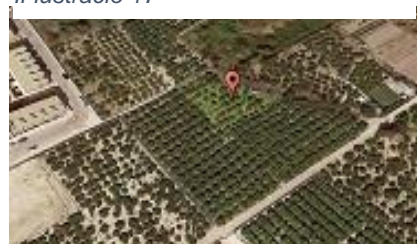
Coordenades geogràfiques- 38°57'39.50"N 0° 8'43.78"O

Il·lustració 16

Font de Petúnia Font: Pròpia

Il·lustració 17

Ubicació Font: Google

Descripció-Aquesta font és un típic exemple d'ullal"(naixement típic d'aigües de marjal que aporten aigua a les sèquies) aquesta concretament nodreix la sèquia mare de Bellreguard a través del camí Pont del Xato.

Ubicació- S'accedeix pel camí vell de l'Alquerieta (denominació que agarra el ramal de la Via Augusta al seu pas per Guardamar) al costat de la falla i seguint el camí de la Font de Petúnia. L'accés per carretera és la CV 760. Limita les localitats de Guardamar amb Bellreguard i pertany a aquest municipi.

Font de Pedrós

Quan entrem al camí de l'Alquerieta que ens conduirà a Miramar, podrem observar els marges dels bancals amb oliveres i espins centenaris, la zona que separa la marjal i l'abrupta pendent de la falla.

Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu

¹⁰ Pellicer, J.(1994)Bellreguard verd esguard.

Coordenades geogràfiques- 38°57'26.88"N 0° 8'36.79"O

Il·lustració 18

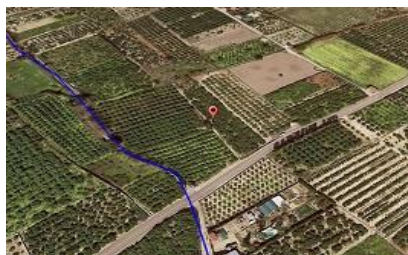

Font de Pedrós Font :Pròpia

Descripció-També denominat ullal de l'est "és la més antiga i única durant segles de la partida de l'est, embolicada per infinitat de lliris esvelts i de saludables nenúfars ara obrada malament i abandonada a tota sort d'usos i brutícies¹¹"

Pertany al municipi de Bellreguard.

Il·lustració 19

Ubicació Font: Google

Ubicació -Es situa en la partida de l'est, és de fàcil accés des de la CV670 direcció platja de Bellreguard, agafant el segon camí agrícola a mà esquerra.

Haurem de caminar uns metres en baixada pronunciada, envoltats de arbres , majoritàriament camps de tarongers.

Les Fonts o font del tio Quico

Quan passem la carretera CV670 que creua el camí i anant en direcció a Miramar ens trobem amb un paisatge únic , ple de parets de pedra seca antiquíssims, que fan de marge entre les terres de conreu altes i les terres baixes de marjal, ens apropem a Miramar, però abans hem de contemplar un altre recurs important; les fonts de Miramar, bonic ullal d'aigua que naix i nodreix les sèquies.

Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu.

Coordenades geogràfiques- 38°57'15.81"N 0° 8'21.13"O

Il·lustració 20

Font del tio Quico Font: Pròpia

Descripció- Seguint el ramal de la Via Augusta des de Guardamar, a 100 metres abans d'arribar a Miramar, apareix un camí perpendicular al nostre ,anomenat Senda de l'Amo, baixant per aquest camí a 20 metres naix la sèquia mare nova. Allí rentaven la roba antigament les persones que vivien a la zona de l'era. En la seua part més meridional passà a cridar-se "riuet".

A causa del fet físic de de la falla geològica la fontana neix en els seus voltants on l 'aquífer està mes proper a la superfície.

Il·lustració 21

Ubicació Font : Google

Actualment el seu accés ha estat restringit per uns porticons de ferro que impedeixen l'entrada per veure aquest naixement d'Aigua. Caldrà fer constància a l'Ajuntament.

Localització- En els voltants de Miramar .Es pot accedir pel camí de l'Alquerieta , que forma part del ramal de la Via Augusta o la CV 670.

¹¹ Pellicer, J.(1994)Bellreguard verd esguard.

La font d'Aranda

A hores d'ara ja hem recorregut mes de la meitat de la ruta i ens acostem cada cop més a Piles, però abans ens em de deixar sorprendre per aquesta bonica font, les canals de reg, els camps de tarongers i arbres fruitals de tota mena, especialment bonics són els nesprers que inunden el camí.

Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu.

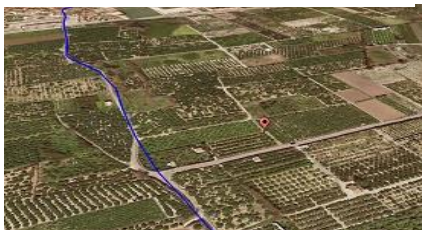
Coordenades geogràfiques- 38°56'49.64"N 0° 8'4.95"O

Il·lustració 22

Font d'Aranda Font :Pròpia

Il·lustració 23

Ubicació Font: Google

Descripció-Naix en el terme de Piles, encara que les seves aigües s'ajunten amb les del naixement del Bovetar per formar la vall limítrofa de Beniamís. Els ancians de la localitat de Miramar encara van arribar a usar les seves aigües per a proveïment de tot tipus. Mai s'ha assecat, segons afirmen les gents ancianes d'aquestes localitats.

Localització-Cal deixar el camí de Piles de baix(tram del ramal de la Via Augusta) uns 20 metres. Es situa en el camí del Racó, perpendicular al nostre camí i direcció a la platja. Des d'aquest camí tot recte s'accedeix directament a la famosa torre de Piles del segle XVI.

La font “D'Izquierdo” o dels tramussos

Ens acostem a Oliva pel camí de Piles, em passat el caminet perpendicular que va al “clotal” d'Oliva, ara la pendent de la falla geològica comença a decreïxer, i ens trobem amb la coneguda font d'Izquierdo. Es tracta d'un naixement d'aigua que es va canalitzar degut a l'altura des d'on brotava. Els xiquets de Piles antigament anaven molt en estiu per a refrescar-se.

Tipus-Hidrològic

Subtip-Naixement de riu.

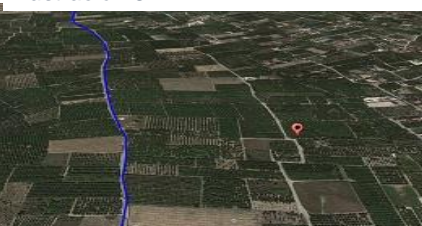
Coordenades geogràfiques- 38°55'45.82"N 0° 7'16.10"O

Il·lustració 24

Font d'Izquierdo Font: Pròpia

Il·lustració 25

Ubicació de la font

Descripció- És coneguda pels sacs de tramussos que es deixaven en remull antigament. Actualment s'ha reconduït i modificat perquè no brolli amb el desnivell que tenia.

Ubicació-L'accés amb cotxe es realitza des de la localitat d'Oliva ,en els voltants del col·legi Luis Vives. Es pot accedir des del camí del “Clotal” per on discorre el ramal de la Via Augusta a 150 metres abans d'arribar a la localitat d' Oliva per una senda si venim des de Piles.

4.1.2 Recursos Culturals

Són un seguit de bens culturals que la història ens ha legat en les immediacions del Ramal de la Via Augusta, alguns en bones condicions y representen l'herència rebuda i el legat a mantenir per a futures generacions.

Alqueria de Genís

Al començament de la ruta i quan deixem darrere el conegut riu Serpis, ens trobem amb aquesta imponent edificació, la primera de les alqueries que veurem si fem la ruta des de Gandia.

Tipus-Lloc històric i arqueològic del passat

Subtip-Edificació

Coordenades geogràfiques- 38°58'52.63"N 0° 9'36.85"O

Il·lustració 26

Alqueria de Genís 1

Il·lustració 27

Ubicació de l'alqueria 1

Descripció: És una alqueria que es va construir sobre les runes d'una vila romana. Com diu Francisco Pons Moncho: *Sobre les runes d'una vila romana, es va construir entre els anys 1500-1600 una alqueria propietat de don Alfons el vell que mes tard va vendre al veí de Gandia Martí Genís.*

En el segle XIX passà a formar part del patrimoni dels comptes de Faura. (Daimús, datos para su historia, pág. 83)

Localització: Quan entrem al camí que ens condueix a Rafalcaíd, just al deixar la CV760, seguint el riu Serpis, ens desviarem pel primer camí que hi ha en direcció a Daimús. Es l'inici del ramal de la Via Augusta quan fem la ruta des de Gandia fins a Oliva.

Es troba al camí assagador, a escassos metres del començament del ramal.

El Sepulcre de Baebia Quieta

Hem caminat un quilòmetre, estem dins de Daimús, en el casc antic, observarem a l'església, l'antiga roda del trapig i els carrerons sinuosos, seguint el ramal de la Via Augusta veurem un descampat, darrere de la casa senyorial, allí s'alçava imponent el sepulcre de Baebia.

Tipus-Lloc històric i arqueològic del passat

Subtip-Edificació (Sepulcre)

Coordenades geogràfiques- 38°58'8.48"N 0° 9'7.08"O

Descripció: La comarca de Gandia ha estat des dels temps del paleolític, testimoni de l'afluència humana. El clima, rius i proximitat al mar proporcionaven abrigo i seguretat¹².

La densitat demogràfica començà a fer-se notable a la Safor amb el flux que arribà de l'interior per establir-se en els turons que circumden la "Conca de la Safor", probablement també va estar sota la influència de navegants grecs, que van poder habitar punts propers a la costa amb finalitats comercials¹³.

¹² Tarradell, M(1965). Historia del País Valencià,. Barcelona, t.1 pàgina 115.

¹³ Bru y Vidal, S(1963). Les terres valencianes segons l'època romana. València pag.35.

La desapareguda torre Baebia de Daimús, en el camp arqueològic, ja va interessar el tercer duc de Gandia, el pare de Sant Francesc, de la qual va retirar tres caps de marbre¹⁴.

Era un sepulcre de planta quadrada, intermedi entre temple i torre, amb base circumdada per 2

Il·lustració 28

àmplies graderies de carreus o sillans asimètrics, les dimensions dels quals aconseguien en alguns els 130 x 160 x 60 centímetres. Els del mur estaven disposats en línies discontinúes, deixant un rebaixo o ranura en les juntes horitzontals del centre i sobre ells es recolzava un estilobat de bella execució. En aquest descansava el cos principal de l'edifici, decorat en els seus angles amb pilastres corínties de canya acanalada, que remataven bells

capitells del mateix ordre.

El sepulcre de Baebia Font: J.Moncho

Il·lustració 29

La façana principal mirava al sud i en ella destacaven un nínxol guarnit de pilastres més petites que amb mènsules sustentades quedaven aplicades a una lapida que resava el següent: “Baebia qvietae ex testament svo” (Dedicat a *Baebia* segons el seu testament).

Es presumible que una cornisa, amb o sense fris, envoltés la part superior de l'edifici que ben bé podia rematar amb frontó, coberta a dos vessants, aconseguint els 9 metres .

Ubicació Font: Google

Pere Antoni Beuter (1493-1554) primer cronista del Regne de Valencia conta la troballa de tres caps de marbre representant a un home ,dona i xiquet que en 1506 el Duc Joan de Borja, pare dels cardenals s'emportà a Gandia.

Ubicació: S'accedeix Fàcilment per la CV:670 fins a arribar al poble de Daimús. Des d'Oliva entrant pel carrer Ronda Sud i des de Gandia per la CV:6720 adreça platja de Daimús.

Alqueria de la “Mingola”

Tipus-Arquitectura d'espai urbà

Subtip-Edificació

Coordenades geogràfiques- 38°58'20.77"N 0° 9'24.97"O

il·lustració 30

Alqueria de la Mingola Font: Pròpia

Il·lustració 31

Descripció- Les alqueries musulmans eren cases d'una o varies famílies amb terreny agrícola. Abans del segle XV feien referència a comunitats rurals. Posteriorment van passar a fer referència a finques. Aquesta concretament la va adquirir un adinerat mallorquí anomenat Armengol en temps de repoblació i d'aquí el pseudònim *La Mingola*

Els Ferrer, senyors de Daimús, van buscar 20 colons després de l'expulsió dels moriscs. Van venir de Gandia, Eivissa i Mallorca. El poble era un sol carrer, l'actual carrer de l'església. En aquest carrer i al costat de la casa de la Senyoria es localitza la Mesquita, beneïda com a església el 1525.El complex senyorial estava emplaçat en els solars que avui porten la numeració del 3 a l'11 a l'actual plaça Jaume I.

Ubicació de l'alqueria Font: Google

¹⁴Escolano.G.(1611)Historia del Reino de Valencia.

Localització-Aquesta alqueria està situada a 20 metres a l'oest del ramal de la Via Augusta a la localitat de Daimús, a l'entrada del poble si venim des de Rafalcaíd seguint l'itinerari de la ruta.

Sènia de Daimús

Abans d'arribar al poble de Daimús trobem aquesta imponent estructura.

Tipus-Lloc històric i arqueològic del passat

Subtip-Lloc històric

Coordenades geogràfiques- 38°58'30.99"N 0° 9'22.44"O

il·lustració 32

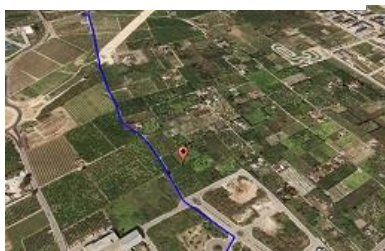
Sènia de Daimús Font: Pròpia

Descripció Es tracta d'un molí per a elevar aigua. Consisteix en una roda vertical que es accionada per un animal o bé per la força de la corrent. Es feia servir en els regadius tradicionals. Actualment han quedat en desús degut a que s'utilitzen bombes i d'altres procediments.

Aquesta paraula deriva de l'àrab i es creu que és d'aquesta època. El pou es de pedra en sec.

Ubicació- Esta situada just a l'entrada del ramal de la Via Augusta on comença el terme de Daimús quan venim per l'entrada des de Gandia accedint per la CV 670.

il·lustració 33

Ubicació de la sènia Font: Google

Es troba en un estat de semi abandó perquè actualment ha deixat de ser útil degut a la incorporació de motors de reg.

Trapig de L'Alqueria de Tamarit o "l'Alquerieta"

Tipus-Lloc històric

Subtip- Edificació i obra d'enginyeria.

Coordenades geogràfiques- 38°57'42.92"N 0° 8'57.46"O

il·lustració 34

Trapig de Guardamar Font: Pròpia

Descripció: El trapig de Guardamar de la Safor es va construir al segle XVI per a l'elaboració de sucre. Estava integrat en el conjunt senyorial compost per la casa gran o casa de la senyoria d'ús residencial del carrer de l'església que va del número 11 al 13 i el trapig , que ocupa actualment els nombres que van del 3 al 9.

Part dels immobles han estat demolits per construir edificis de nova planta. El trapig , arquitectònicament , presenta 2 sectors fonamentalment: Una àrea coberta i un pati. En la planta inferior s'emplaçaven els queixals per trepitjar la canya de sucre ,les premses i la sala de calderes. En la planta superior es guardaven les garretes per la purgació, la última etapa del procés.

il·lustració 35

Ubicació Font: Google

El pati interior no cobert és de planta rectangular i la seua superfície de 210 metres quadrats.

L'edifici conté arcades de mig punt a l'interior.

Va pertànyer a Miquel Jeroni i a Vicent Tamarit

Ubicació- l'Edifici es troba annex a la casa senyorial del carrer de l'església de Guardamar de la Safor. S'accedeix fàcilment des de la carretera CV 670 Oliva- Gandia. Es troba en el marge dret del ramal de la Via Augusta. Només l'interior guarda els aspectes arquitectònics, però és privat.

La casa gran de Guardamar

Seguint el ramal de la Via Augusta ,arribem a l'Alquerieta de Guardamar, és en este punt on podem veure esta majestuosa edificació tan ben conservada.

Tipus- Lloc històric i arqueològic del passat

Subtip- Lloc històric

Coordenades geogràfiques- 38°57'42.92"N 0° 8'57.46"

il·lustració 36

La Casa Gran Font: Pròpia

Il·lustració 37

Ubicació de la casa gran Font: Google

Descripció: Es tracta d'un conjunt arquitectònic civil del segle XVII (1609). Es va construir a partir d'un edifici anterior medieval, té planta baixa, cambra, quadra ,pallar y pati interior amb diverses remodelacions. Va ser l'antiga casa ,que ha donat renom al poble, dels Tamarit(senyores feudals) i coneguda popularment com casa d'Enric.

Les reixes del caseriu de ferro forjat segueix els models renaixentistes i solament queden vestigis similars a la comarca a l'ajuntament de Potries.

Ubicació: Carrer de l'Església a la localitat de Guardamar.

Trapig de Miramar

Després de recórrer un escàs quilòmetre per a arribar a Miramar ens trobem seguint la nostra ruta en el carrer de Piles ,ja quasi observant l'eixida del poble, una estructura molt antiga, es la façana externa de l'antic trapig.

Tipus- Lloc històric

Subtip- Edificació i obra d'enginyeria.

Coordenades geogràfiques- 38°57'3.38"N 0° 8'17.67"O

il·lustració 38

Trapig de Miramar Font: Pròpia

Descripció- El Trapig de Miramar està emplaçat entre la plaça del Trapig i carrer de Piles. Per poder localitzar l'edifici en l'urbanisme del poble d'origen morisc és essencial la conservació del topònim plaça del trapig , situat prop de l'església.

L'edifici coincideix amb el traçat del camí de la via Augusta d'origen romà ,que a més de ser objecte d'aquest estudi constitueix un dels eixos de comunicació que vertebrava les poblacions del litoral de la Safor .

El Trapig es situa en una illa de cases i la irregularitat de la planta origina problemes de comprensió per precisar la posició exacta del trapig en relació al conjunt arquitectònic del complex senyorial.

L'entrada nord anomenada plaça del trapig t'ènia un hort o pati comunicat amb parts de les dependències senyorials del complex.

Il·lustració 39

Ubicació del trapig Font: Google

El 1499, Pere Lluís de Borja va adquirir el lloc de Miramar (J.L. Pastor, 1992: pàg. 45). L'activitat del trapig començà cap a mitjan segle XVI (S. La Parra, 1990: pàg. 260) i acabà com a mínim a l'any 1607 (F. Pons Fuster, 1981: pàg. 276-277) o 1609 (S. La Parra, 1990: pàg. 271).

La façana que dona a l'avinguda de la mar conserva un dels murs perimètrics de l'edifici. Té una vora reforçada per un sòlid contrafort, la seua amplària és de 15,20 metres, de llarg 32,80. La superfície total ronda els 500 metres.

En la vessant est, al carrer Piles es conserva una arcada d'arc de mig punt, que discorre per la planta alta, la paret exterior conserva la forma original.

El 1499, Pere Lluís de Borja va adquirir el lloc de Miramar (J.L. Pastor, 1992: pàg. 45). L'activitat del trapig començà cap a mitjan segle XVI (S. La Parra, 1990: pàg. 260) i acabà com a mínim a l'any 1607 (F. Pons Fuster, 1981: pàg. 276-277) o 1609 (S. La Parra, 1990: pàg. 271).

Ubicació: Aquest edifici està situat en el nucli antic de la localitat, la vessant est comunica amb el carrer de Piles número 8 i a l'oest comunica amb la plaça del trapig, formada ara per tres cases independents.

S'accedeix des de la CV:760 o des de la platja de Miramar.

Carrer dels primers Cristians de Piles. "El carreró "del carrer Salvador Nalda

Seguint el ramal de la Via Augusta, hem arribat a Piles, desgraciadament ja no es conserva el trapig ni el molí d'aigua que aprofitava la pendent del camí, però és un poblet ple d'història, com ho reflexa aquest simbòlic carrer, ple de màgia i cases antigues, algunes d'elles molt representatives.

Tipus-Arquitectura i espai urbà

Subtip- Carrer

Coordenades geogràfiques- 38°56'27.69"N 0° 7'50.32"O

Descripció: Després de la mort de Jaume I (1276) es van repoblar les alqueries de la Safor que van

il·lustració 40

Carrer de Salvador Nalda Font: Pròpia

quedar buides, amb colons moriscs de la comarca o portats de les muntanyes. Es dedueix que Piles va ser una de les afectades per l'esclavització massiva i neteja ètnica de l'any 1276. Per això consta en els arxius posteriors com una població cristiana. No obstant, hi ha constància que el poble de Piles tornà a acollir musulmans cap a finals del segle XIV amb finalitats feudals. El carrer Salvador Nalda va ser sobre el qual es van assentar els primers colons feudals, el seu bon estat de conservació, ens ajuda a reconstruir la imatge de com seria el Piles dels segles XIII-XIV.

il·lustració 41

Ubicació del Carrer. Font: Google

Ubicació: Es troba al carrer de Baix i coincideix plenament amb la nostra ruta.

Cal destacar també les parets de pedra seca que es poden trobar arreu del recorregut i per descomptat les canals de reg d'època musulmana que també es troben en pràcticament tots els punts del camí.

Església de Sant Pere de Daimús

Tipus-Arquitectura d'espai urbà

Subtipus-Església

Tal com ens relata el llibre "Campanes de Fi de Segle"(pagina 118): *La Parròquia pertany al arxiprestat de Gandia i està dedicada a l'Apòstol.*

Il·lustració 42

Església de Daimús Font: Pròpia

Se situa a la plaça de l'Església i els seus materials són maçoneria, argamassa, pedra i teuleria àrab. Es desvinculà de la col·legiata de Gandia el 1535 i es va annexar a Miramar encara que no s' 'independitzà fins a finals del segle XVIII. Crida l'atenció l' espadanya, per la seva grandesa i els seus tres forats on es situen les campanes.

Església de Sant Joan Baptista de Guardamar

Tipus –Arquitectura d'espai urbà

Subtipus-Església

Il·lustració 43

Església de Guardamar Font: Pròpia

Està situada al carrer que porta el seu nom i per aquí passa el ramal de la Via Augusta .

Destaca el seu pòrtic en arc de mitjà punt , coronat per una petita espadanya que acull una campana. L' edifici és del segle XIX però pot ser que els seus orígens siguin mes antics i es remuntin a una ermita que el senyor de Guardamar va construir per als treballadors de les seves terres, ja que el caseriu senyorial comptava amb capella privada. En el seu interior hi ha una tallat barroc molt popular de la Verge Maria.

Església de Sant Andreu Apòstol de Miramar

Tipus-Arquitectura d'espai urbà

Subtipus-Església

Situada en la plaça de l'Església 17 ,està construïda de rajola arrebossada. Té 20 metres de llarg i es va construir en 1940.

il·lustració 44

Església de Miramar Font: Pròpia

La torre campanar de l'església presenta una disposició singular ja que s'aixeca en la meitat de la façana .És de secció quadrada i es compon de dos cossos d'altura. En el primer està el rellotge, rematat per un entaulat clàssic amb cornisa envolada i decorat amb tríglifs. El cos superior obre quatre arcs de mig punt i pilastres d'art dòric.

L'església va ser reconstruïda després de ser totalment derruïda en la guerra civil.

Església de Santa Bàrbara de Piles

Tipus –Arquitectura d'espai urbà

Subtipus-Església

Situada al carrer Catedràtic Salvador Colom ,coincideix amb l'antic ramal de la Via Augusta ,destaca el campanar de rajoles i revestiment petri amb el que aconseguix els 30 metres. Es va construir entre 1732 i 1744 i és d'estil barroc amb tendència al classicisme.

Església de Piles Font: Pròpia

És una esvelta torre composta de tres cossos en altura .Un amb cornisa denticulada ,un altre amb campanes i quatre obertures en forma de mig punt i pilastres dòriques i un altre amb forma de prisma reforçat amb arcbotants.

4.1.3 Flora centenaria

Entre aquelles coses que cal destacar es troben sobretot 2 varietats d'arbustos centenaris i dos d'arbres també centenaris. Donat que la flora és extensa a la Safor i particularment al camí, he cregut convenient centrar-me , descriure i posar en valor en aquest TFG aquests oms, espins blancs , tamarits i oliveres, tots centenaris .Cal preservar-los , ho hem fet constar als ajuntaments.

Om centenari (*Ulmus Minor Miller*)

Coordenades geogràfiques- Es troben en varis punts sobretot al terme de Daimús i Gandia

Descripció: Els podem observar al camí dels “fondos” de Miramar, en el ramal de la Via Augusta i prop de la desembocadura del riu Serpis. Tots ells són oms autòctons. El més gran d'ells és centenari, imponent i de més de 20 metres.

Desprèn les seues fulles a la tardor, són de tronc gruixut i escorça marró o grisenca.

La seua floració és a principis de febrer.

Agafa el nom del celta *Elm*, aquí els xiquets li diuen *mosquiter* .

il·lustració 46

Om centenari de Daimús Font: Pròpia

Espí blanc espinar (*Crataegus Monoyyna*)

Coordenades geogràfiques -Es troben repartits entre Miramar i Guardamar

Descripció: Es tracta d'un arbust autòcton de fins a 10 metres d'altura, amb l'escorça grisenca i de branques denses i intricades. Les fulles són ovals. Desprèn les fulles a la tardor. Les flors són blanques i oloroses i els seus fruits són ovoides, vermellosos, amb una sola llavor de polpa escassa.

És molt valuós en medicina com a regulador de la pressió arterial a mes de cardiotònic i sedant.

Molt protegit a tota Europa, es tracta d'una relíquia del terme que cal preservar, ja que a les marjals saforenques en queden ben pocs.

Es troba abundant entre les localitats de Guardamar i Miramar en els marges que fan de contenció a la falla geològica que es produeix.

il·lustració 47

Espí blanc centenari de Miramar Font: Pròpia

Tamarit (*Tamarix Africana*)

Coordenades geogràfiques -Es troben a diversos punts . des d'Oliva fins a Daimús

Descripció: Es tracta d'una espècie autòctona que pot mesurar fins a 4 metres. Floreix a la primavera i estiu i és de branques llargues i flexibles. Suporta els climes secs i calorosos i és poc exigent en sols. És abundant prop del mar en algunes zones de la Safor. En el ramal de la Via Augusta el podem veure en diversos punts.

Il·lustració 48

Tamarits centenaris Font: Pròpia

Oliveres centenàries(*Olea Europea*)

Coordenades geogràfiques: Les podem observar en diversos punts , les més destacables es troben entre Guardamar i Miramar seguint la nostra ruta.

Descripció: El Seu cultiu ha tingut un paper importantíssim en l'economia tradicional del país i en tota la conca mediterrània tant a la cuina com en la medicina, ja que afavoreix la circulació sanguínia entre d'altres coses.

Il·lustració 49

Oliveres centenàries de Miramar Font: Pròpia

4.2 Recursos intangibles: Patrimoni immaterial

Al País Valencià, la llei 4/1998 de l'11 de Juny estableix que formen part del patrimoni, els bens immaterials d'expressió de la tradició dels pobles en les seues manifestacions musicals, artístiques i gastronòmiques i aquelles objecte de transmissió oral i potenciadores de l'ús del valencià.

Cal destacar les festes que es celebren als municipis per on passa la ruta:

- Moros i Cristians de Miramar el primer diumenge d'Agost.
- Festes Majors de Piles dedicades a Sant Felip Neri i el crist de l'Agonia al mes de Maig i les festes de mig any en honor a Santa Bàrbara en Desembre.
- Festes Majors de Daimús dedicades a San Pere Apòstol en Juny i les festes dels Pedregars a Juny.
- Festes Majors, Falles i Moros i cristians d'Oliva en Maig, Juliol i Juny respectivament.
- Mare de Deu de la llet i les fogueres de Sant Joan de Guardamar en Agost i Juny.

En Gastronomia destaquen els arrossos al forn de carn o tomaca i tonyina, les paelles així com les pebreres farcides i coques i de dolços la coca borratxa.

Cal destacar també com a bé d'Interès Cultural immaterial¹⁵ declarat al País Valencià el joc de la Pilota Valenciana que es practica habitualment i amb molt interès a les localitats d'Oliva i Piles.

També destaca la llegenda-conte del frare Josep Cots de Piles que segons diuen tenia l'habilitat de curar als xiquets malalts i que està explicada en un panell informatiu a l'entrada de l'església parroquial.

¹⁵ Les segles BIC fan referència a "be d'interés cultural" a la Comunitat Valenciana llei 4/1988

4.3 Inventari faunístic del camí ramal de la Via Augusta.

A continuació podem veure a les taules 3, 4, 5, 6 i 7 els animals que ens podem trobar en el ramal:

Taula 3: Inventari d'aus.

AUS	NOM CIENTIFIC	NOM CASTELLÀ	ESTAT DE CONSERVACIÓ	FOTO
Colom	<i>Columba</i>	Paloma	Interès comú	
Coeta blanca	<i>Motacilla Alba</i>	Lavandera	Interès especial	
Corriolet	<i>Charadius</i>	Chorlitejo	Interès especial Preocupació menor	
Cucut	<i>Cuculus</i>	Cuco	Interès especial	
Éstornell negre	<i>Sturnus Unicolor</i>	Estorņejo	Interès especial tutelat	
Garseta	<i>Egretta Garzetta</i>	Garza	Interès especial Preocupació menor	
Gavina	<i>Larus Ridibundus</i>	Gaviota	Interès comú	
Gavina corsa	Larus Audouin	Gaviota de Audovín	Interès especial En perill d'extinció	
Merla	<i>Turdus Merula</i>	Mirlo	Protegida Vulnerable	
Mussol(Obila)	<i>Tyto Alba</i>	Lechuza	Interès especial	
Palput	<i>Upupa Epos</i>	Abubilla	Interès especial Preocupació menor	
Polla d'aigua	<i>Gallinula</i>	Gallineta comú	Interès especial	
Soriguer	<i>Falco Tinnunculus</i>	Cernícalo	Interès especial	
Tórtora	<i>Streptopelia Tturtur</i>	Tórtora	Interès comú	

Taula 4: Inventari d'amfibis

AMFIBIS	NOM CIENTIFIC	NOM CASTELLÀ	ESTAT DE CONSERVACIÓ	FOTO
Sapo comú	<i>Bufo bufo</i>	Sapo común	Protegida	

Sapo corredor	<i>Bufo Calamita</i>	Lavandera	Interès especial	
Granota verda	<i>Rana perezi</i>	Rana Común	Protegida	

Taula 5: Inventari de peixos.

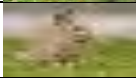

PEIXOS	NOM CIENTIFIC	NOM CASTELLÀ	ESTAT DE CONSERVACIÓ	FOTO
Anguila	<i>Anguilla anguilla</i>	Anguila	Protegida Vulnerable	
Samaruc	<i>Valencia hispanica</i>	Samarugo	Protegida En perill crític	

Taula 6: Inventari de rèptils.

RÈPTILS	NOM CIENTIFIC	NOM CASTELLÀ	ESTAT DE CONSERVACIÓ	FOTO
Serp blanca	<i>Elaphe sccalaris</i>	Culebra de escalera	Interès especial	
Serp verda	<i>Malpolon</i>	Culebra bastarda	Interès especial	
Serp pudenta	<i>Natrix maura</i>	Culebra viperina	Interès especial	
Sargantana ibèrica	<i>Podarcis hispanicus</i>	Lagartija ibèrica	Interès especial	
Sargantana cua llarga	<i>Psamadromus algirus</i>	Lagartija colilarga	Interès especial	
Adragó	<i>Tarentola mauritanica</i>	Salamanquesa	Interès especial	
Tortuga d'aigua	<i>Trachemys scripta</i>	Tortuga de agua	Interès especial Espècie amenaçada	
Fardatxo	<i>Timón lepidus</i>	Lagarto	Interès especial Espècie amenaçada	

Taula 7: Inventari de mamífers

MAMÍFERS	NOM CIENTIFIC	NOM CASTELLÀ	ESTAT DE CONSERVACIÓ	FOTO
Musaranya	<i>Crocidura russula</i>	Musaraña gris	Protegida Preocupació menor	
Tarpó d'aigua	<i>Arvicola sapidus</i>	Rata de agua	Protegida Preocupació menor	
Ratolí mediterrani	<i>Mus spretus</i>	Ratón moruno	Preocupació menor	

Mustela	<i>Mustela nivalis</i>	Comadreja	Protegida	
Conill	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	Conejo	Preocupació menor	
Rat penat	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Murcielago enano	Interès especial	
Rata parda	<i>Rattus norvegicus</i>	Rata parda	No avaluat	
Rabosa	<i>Vulpes vulpes</i>	Zorro	Interès especial	
Porc senglar	<i>Sus scrofa</i>	Jabalí	Preocupació menor	

Per al nivell d'interès ens hem basat en el catàleg nacional d'espècies animals i el catàleg valencià de fauna i per a les mesures de protecció em seguit els criteris que marca la UICN¹⁶.

La font d'informació ha seguit extreta de persones majors vinculades als pobles i de Francesc Romà Torres Climent, mon pare, coneixedor i amant de la natura.

5. ENTREVISTES

Per a esbrinar l'estat actual dels pobles, en matèria turística, per on passa el ramal de la Via Augusta he realitzat una sèrie d'entrevistes a personalitats polítiques de la ciutat d'Oliva i els pobles de Piles, Miramar, Guardamar i Daimús.

Els entrevistats són:

Justo Pons Chaigneau (Regidor de Turisme del poble de Piles)

Toni Figueres (Tècnic de Comunicació, Participació Ciutadana i Modernització del poble de Miramar).

Rosana Seguí Sanmateu (Alcaldessa de Guardamar) i Ferran Seguí Sanmateu (Funcionari de Guardamar).

Mariví Seguí Montagut (Regidora de Serveis Municipals, platja i turisme de Daimús)

Entrevistat: Justo Pons (Ajuntament de Piles)

Conta'ns el paper del turisme en la economia local- En municipis que tenen platja el turisme és primordial, el poble és menut i d'un perfil de turista familiar i estacional, d'època estival. Encara que em notat que ha augmentat la residència habitual a la platja.

Allò que volem i estem intentant es fomentar el turisme fora d'aquesta època, perquè els comerços i el poble se'n beneficien. Mercats ecològics a Pasqua, visites guiades amb ruta per la Torre de Piles i la platja, conta contes en valencià, concerts i activitats a nadal i les festes etc...

¹⁶ UICN es l'organisme internacional: Unió Internacional per a la conservació de la Natura. www.iucn.org/es

Quina és la missió i visió del destí?-Satisfer les necessitats del turista d'un perfil familiar, assegurant qualitat i descans i millorar l'oferta per als joves amb turisme actiu donant activitats de mar, esports nàutics i esports d'arena.

Que és el que més ha canviat en els darrers anys? Estem intentant fomentar tot el que la platja i l'arena dona ,per exemple hem fet una concessió de l'ajuntament per al lloguer de material nàutic amb l'alberg per a que els joves tinguin accés fàcil a cursos de tot tipus i l'obertura del club de Kai-Surf recentment. També estem posant en marxa visites guiades per la platja i torre de Piles, fomentem la llengua amb conta contes periòdics i volem donar a conèixer la història del poble.

Hi ha algun projecte de rehabilitació? La torre de Piles es va adequar recentment i ara es poden fer rutes verdes que permet fer visites dimecres i alguns divendres.

Hi ha algun pla dinamitzador conjunt o individual ? Els pobles menuts estem fent cadascú els seus projectes amb subvencions de la diputació per a millorar camins i coses així i la Mancomunitat ens coordina per a programes de fires turístiques.

No obstant sí que deuríem de treballar mes sovint conjuntament amb subvencions per a beneficiar mos col·lectivament. Asseure's i parlar amb els altres poblets dels voltants. Sempre poden eixir propostes per a subvencions de més quantitat però que per a un poble individualment seria molt costós i de molta inversió per a que revertirà en el poble. Una que tenim en ment és un carril bici per la platja que comuniqui Oliva amb Gandia que milloraria el turisme per totes les platges dels pobles de la falla .No obstant caldria construir ponts als rius i fer un bon projecte. La teua proposta de segur que ens interessa perquè passa pels nuclis antics dels poblets.

Hi ha algun qüestionari de satisfacció turístic? L'Oficina Turística té un qüestionari que també esta a la pagina Web de l'ajuntament de Piles relacionada amb serveis i aspectes qualitatius que l'ajuntament envia a Diputació quan ens la demanen i que afecten als distintius de qualitat que té Piles com per exemple la bandera blava , Q de Qualitur etc...

També hi ha una via que utilitza el poble que es la bústia ciutadana.

Entrevistat: Toni Figueres (Ajuntament de Miramar).

Paper del turisme en la economia local- El que hi ha és bastant de negoci que se'n beneficia a l'estiu, també l'hotel nou de la platja està rebent molta gent del IMSERSO , estudiants de Madrid , inclús coreans. L'hotel és d'una multinacional americana que té molta activitat a Àsia ,a països com Índia i Indonèsia.

Missió i visió del poble com a destí- La platja el que fa és garantir qualitat en infraestructures i equipament als turistes i residents ja que el perfil del turista és familiar amb xiquets menuts, també consolidar la qualitat mediambiental . Hi ha una gran quantitat de famílies que són residents propietaris i lloguers hi ha pocs ja que els apartaments són quasi tots comprats. Aleshores la platja es plena coincidint amb períodes vacacionals.

Que es el que més a canviat en quan a turisme en els darrers 10 anys? Estan venint a la platja més gent estrangera de la que venia, tant francesos com holandesos i anglesos que està comprant residències i més matrimonis joves amb pocs o ningun fill. La platja també ha millorat l'afluència de visitants amb la bandera blava. La q de Qualitat del ICTE, i Qualitur per la conselleria de turisme.

Hi ha algun projecte a curt, mig o llarg termini de recuperació de patrimoni? Es va fer la peatonalització de la plaça de l'Era rehabilitant la bomba o font d'aquest element històric. També hi ha una actuació en marxa de rehabilitació de la parròquia.

També es va crear un sender blau, amb panels, que és la ruta de la Sèquia Mare que va des de la platja fins al poble. La teua proposta ens agrada i caldria rumiar la posada en marxa.

La gestió dels recursos turístics es correcta? Que es pot millorar? Està millorant constantment. El problema més greu és l'arribada de temporals a l'hivern que genera brutícia i pèrdues d'arena. Allò millor seria trobar una solució definitiva. Actualment el ministeri de Medi Ambient fa aportacions per a poder condicionar d'urgència.

Els ajuntaments dels pobles amb platja des d'Oliva fins a Gandia tenen projectes conjunts en l'àmbit turístic, o interessaria treballar en algun projecte conjunt? Eixe és un poc el cavall de batalla, si veus el pla d'usos i promoció turística dels pobles veus que per a una mateixa platja cadascú fa una oferta diferent independent, és un poc absurd que hi hagin 4 entitats o ajuntaments que gestionen diferent una única platja. Una política supramunicipal ajudaria a millorar la estacionalitat amb actuacions que coordinaren una marca única com Safor turisme.

En Guardamar estan realitzant un projecte de millora de l'ullal de Petúnia, per a ús recreatiu, creus que seria bo per al poble de Miramar fer alguna cosa pareguda? I tant, no tinc constància d'alguna cosa pareguda a Miramar i seria molt interessant ja que tenim una font natural.

Hi ha qüestionari de satisfacció? S'ha posat en marxa l'estiu passat i han contestat prou gent, i se'n poden treure conclusions i propostes de millora.

Els comentaris que es mostren a continuació estan extrets del qüestionari de satisfacció de l'Oficina Turística de la platja de Miramar a l'estiu de 2017. L'Arena, soroll y transport a la platja són les úniques preocupacions del turista i resident estacional :

Qüestionari

- ✓ Me gustaría q hubiera W.C. y que se limpiara la arena para Semana santa y puentes, por lo demás me encanta esta zona y la limpieza del paseo.
- ✓ Regenerar la arena de la playa para que fuera tan ancha con antes
- ✓ Nos encanta Miramar y siempre que podemos volvemos.
- ✓ La chica de turismo muy simpática y maja
- ✓ El transporte público
- ✓ MÉS LLUM AL PASSEIG, DEIXAR ESTENDRE LA ROBA AL CARRER
- ✓ Es muy familiar y eso resulta muy atractivo.
- ✓ DESPUÉS DE LAS TORMENTAS SE PERDIÓ PLAYA
- ✓ Necesitan mejorar algo muy importante, la calidad de descanso de sus visitantes/turistas, con su parque móvil de "limpieza de playas" no hemos descansado NINGUN DIA,
- ✓ Vuestra maquinaria está anticuada y demasiado RUIDOSA, me gustaría ver al responsable de turismo de esta playa dormir 1 día en los apartamentos "Los Sauces" y que de VERDAD sea honesto y vea la calidad de sus maquinarias de trabajo de sus playas de "bandera azul" ya he puesto una reseña en Google, a ver si así, hacen algo...
- ✓ La platja (arena) cada any és més xicoteta.
- ✓ He detectado que ha disminuido la zona de arena. Hay menos extensión de playa en la zona de edificios " puente ". Considero muy positivo la limpieza del municipio en esta zona y el mantenimiento de parques y jardines.
- ✓ La zona de arena de la platja ha anat disminuint i cada vegada hi ha menys !

Comentaris extrets del qüestionari Font: Ajuntament de Miramar

Com es pot veure a les respostes , no hi ha cap menció expressa per a la millora del nucli urbà o zones d'interès natural o cultural .Pareix que els propietaris i turistes que visiten aquest nucli de població sols veuen la platja com a únic recurs i això es el que em d'intentar canviar.

Entrevistats: Rosana Seguí Sanmateu (Alcaldesa de Guardamar) i Ferran Seguí Sanmateu (Funcionari).

Paper del turisme en la economia local- (Ferran Seguí)-La gestió del turisme a Guardamar és relativament recent. Començà a finals de la dècada dels 90. En aquesta època acaba la junta de compensació de realitzar les obres a la platja i s'entreguen les obres en l'any 99. Un any després començà a edificar-se , amb llicències condicionades a l'entrada per a no contaminar i crear pous cecs. Una volta donada la connexió es va donar l' exercici d'ocupació.

Tenim 2 restaurants importants, Arnadí i la Casa gran i el turisme gastronòmic és anterior al de sol i platja. Ara estem buscant altres vies ,turisme de platja en vacances i turisme natural i esportiu o de recreació. La política turística és clara ,fa 40 anys que no es requalifica ningun terreny i de moment estem sostenint el creixement buscant la sostenibilitat ,turisme de qualitat i viabilitat econòmica.

(Rosana Seguí)-No hi ha un turisme massiu , mes bé familiar , de descans i oci. Ens agradaria fomentar un turisme cultural i estem oberts a propostes d'aquest àmbit. Ara estem realitzant obres importants: Una és la recuperació dels ullals de Guardamar i l'altra és l'estudi de la "casa gran" i l'ermita per a catalogar-los bé d'interès cultural (pla de recuperació).Tot amb la idea de des-estacionalitzar l'oferta.

Hi ha alguna projecte de recuperació o rehabilitació del patrimoni?(Ferran Seguí)- Sí , estem amb això. Dins dels ullals que hem comentat ,hi ha un canol ,que és una infraestructura hidràulica que regula el naixement de les sèquies mare i en ment està realitzar una declaració de bé d'interès cultural i catalogar-lo en el patrimoni. D'altra banda l'ermita i la casa senyorial com són anteriors a 1850 també estem intentant catalogar-los com a bé d'interès cultural i estem fent ara un pla en esta legislatura de recuperació.

Si es presentés un projecte que permetés treballar conjuntament els poblets de la falla geològica en matèria turística, hi hauria voluntat des de l'àmbit local? (Rosana)Creguem que sí, per suposat ,encara que hi ha pobles mes o menys amistosos, som conscients de que Guardamar és un poble però el terme no acaba en Guardamar , tenim consciència de comarca.

Hi ha algun qüestionari de satisfacció que ajudi a millorar aspectes qualitius?(Rosana)-El poble està iniciant el procés de realitzar-ne, de moment no en tenim, de fet en el projecte de millora de l'ullal ,CEPA ens passarà coses i esta previst realitzar un qüestionari. El poble no obstant te mancança de cultura en matèria turística, quasi tot el que tenim són propietaris.

Vosaltres creieu que seria bo que el camí, que va de la desembocadura del riu Serpis fins Oliva que ara s'anomena de varies maneres a cada poble ,unificarà la nomenclatura amb una sola denominació? (Rosana) jo posaria un nom comú, distingint diversos trams i posant l'explicació dels noms que ara conserven a cada poble.

(Ferran)-Comercialment el que és el camí comarcal ,fins l'any 1910 era un camí molt transitat ,hi havia 3 fondes antigament ,circulaven animals i mercaderies. Volem fer entrevistes a les persones mes majors per a que no es perdi i quedi constància escrita de tot allò relacionat ja que era una bona font de riquesa.

A les obres de recuperació de l'ullal que esteu fent a la zona est i que coincideix amb el camí ,que voleu fer exactament? (Rosana) Hi ha previst una zona d'oci, recreativa i de trànsit que es diu parc periurbà on es podrà transitar i pretén que la gent es quede i no traspasse l'ullal en sí , amb l'objectiu que no contamine l'espai de la zona natural. La teua proposta de ruta ens pareix un encert.

Entrevistada: Mariví Seguí Montagut (Regidora de Serveis Municipals, Platja i Turisme)de Daimús.

Quin es el paper del turisme en la economia local? A nivell econòmic, al ser Daimús un poble coster , l'ajuntament es sustenta quasi amb un 70% dels ingressos que genera la platja. Tant de les persones que venen a estiuar i tenen casa pròpia com tota la xarxa de negocis que hi ha: restaurants, llibreries, supermercats ,etc...

Quines millores ha obtingut el poble i que és el que mes a canviat en matèria turística en aquests darrers 10 anys? Nosaltres hem notat un canvi molt significatiu en matèria de qualitat. Actualment tenim els gallardons turístics de la "Q" , de qualitat, la bandera blava, i la Qualitur i per a poder obtenir-los em d'oferir una millora de serveis i ampliar-los ja que està molt controlat. Aquestes millores que hem fet són: Millora de la posta de la Creu Roja, ampliació i millora de la Oficina de Turisme dotant-la de material informàtic ,pamflets ,tríptics i publicitat etc.. i també per exigències dels gallardons hem dotat a la platja de mes seguretat, mes contenidors de reciclatge , il·luminació pública, pintura i millora d'accessos de vianants i acerces... hem fet una neteja d'imatge i modernització.

Els ajuntaments dels pobles que van des d'Oliva fins a Gandia pel litoral estan coordinats en matèria turística? hi ha projectes en comú? Podríeu treballar conjuntament? Actualment hi ha un acord consensuat conjuntament amb Miramar i Bellreguard, és el servei de socorrisme. Ens hem ajuntat els tres pobles recentment per a compartir el servei de socorrisme de manera mancomunat perquè si no cada poble hauria de tindre una barca , una ambulància , material de tot tipus. També ens recolzem i coordinem en matèria turística si hi ha mancança de material o suport en casos concrets. No hi ha res tàcit o firmat però ens ajudem ,hi ha una certa ajuda.

Aleshores si es presentés un projecte conjunt on la inversió revertirà en la millora d'àmbit turístic dels poblets ,Daimús estaria interessat? Per suposat! I a més a més com som poblets menuts com mes gestos compartits millor. D'altra banda si vols proposar algun projecte ,la millor època es a finals d'any ,finals d'Octubre ja que els pressupostos nous s'aproven per aquelles dades quan els projectes necessiten certa inversió.

Teniu a l'abast qüestionaris de satisfacció? La "Q" de qualitat ens exigeix enquestes i concentrem el punt de distribució a l'Oficina d'Informació Turística de la platja

He investigat que Daimús va ser un nucli de població d'origen romà, quina importància pot tindre això? Sí, Daimús era pareix ser un nucli xicotet, perquè tenim llibres històrics i ressenyes que confirmen que hi havia un sepulcre important , ara espoliat malauradament. No obstant tenim un cronista oficial i tot això ens interessa moltíssim. Li diuen Francisco Pons i ha investigat moltíssim estudis arqueològics de la comarca. Està considerat una persona rellevant i vaig a regalar-te el seu llibre on apareix la reproducció. Qualsevol coseta d'àmbit turístic relacionat amb la història del poble ens interessa .

6. DISSENY DEL PRODUCTE TURÍSTIC: LA RUTA DEL RAMAL DE LA VIA AUGUSTA

En este apartat es pretén explicar les característiques del producte turístic dissenyat per a aquest Treball de Fi de Grau. Parlar de producte referència al conjunt d'elements i atractius que fan possible la pràctica de l'activitat turística i consum.

Així, pretenem que el visitant o turista, no només visite la platja i se'n vaja. Volem a més a més que pugui gaudir i apropar-se als pobles i als seus atractius propers.

6.1 Denominació del producte

El nom escollit serà el ramal de la Via Augusta degut a la importància i constància d'activitat comercial ja des d'època romana i que avui roman conegut per diferents noms segons el poble on estem. Els noms pels quals es coneix aquest camí són: El camí de Piles, Miramar, l'Alquerieta i Assegador.

6.2 Potencial de la zona

La zona sud de la comarca de la Safor té varies rutes que estan dissenyades per a gaudir i conèixer la zona. Aquestes rutes són: La ruta de l'aigua de Potries, la via verda de Gandia-Oliva, la via verda del racó del Duc i els senders blaus de la marjal de Gandia i el de Miramar. Podem afegir també les que van a Barx i les de la marjal d'Oliva.

Tot això demostra la importància paisatgística i la gran quantitat de diversitat botànica, floral i cultural que tenim a la comarca i que els agents involucrats estan promocionant amb la finalitat de preservar i donar a conèixer.

Amb la ruta del ramal de la Via Augusta pretenem donar a conèixer el conjunt d'activitats que hi havia o que encara hi ha als pobles per on discorre, les tradicions, gastronomia i també el seu paisatge.

6.3 Característiques del producte

Una vegada realitzat l'inventari de recursos tangibles i intangibles cal ajuntar ho tot en forma de producte. Aquest patrimoni consta principalment d'aquests elements:

Les fonts naturals—Són anomenats ullals. Hi ha un total de 6 en un recorregut que ocupa 7,5 kilòmetres.

La falla geològica- Que permet veure el paisatge de marjal de forma privilegiada, les canals i la flora única i al fons de tot, les platges amb les barbaritats urbanístiques dels darrers anys.

Trapijos- Si bé en els pobles de Miramar, Guardamar i Daimús sols es conserven les estructures arquitectòniques externes, seria convenient en principi posar panells explicatius o interpretatius allà on estan ubicats, ja que se'n coneix el paper tan important que van tenir als segles XV-XVI per a la elaboració del sucre, fet que va contribuir a l'explosió cultural d'aquesta època a la comarca.

Per últim el producte consta de cases, carrers i alqueries d'èpoques passades que cal preservar i redescobrir.

Com a visites complementaries es pot realitzar la visita a la torre de Piles¹⁷ i la ruta en bicicleta de Joan Pellicer i Bataller que són traçats perpendiculars a la nostra ruta amb un alt interès cultural i floral.

6.4 Perfil de la demanda

La ruta, d'un total de 7,5 kilòmetres, de pendent gairebé plana i suau discorre paral·lela a un escàs kilòmetre i mig de la platja. No obstant encara conserva la màgia i l'essència rural de les 4

¹⁷ Be d'Interès Cultural (BIC) del poble de Piles

poblacions que travessa. Això és de vital importància ja que volem contribuir a la supervivència del món rural que segons molts experts en turisme està vivint una espècie d'ocàs a les zones costeres.

Els perfils més significatius de la demanda poden ser:

Cultural i escolar, el primer perquè sol ser apassionat per la cultura i la informació històrica en general i el segon perquè crec que es poden oferir activitats educatives que busquen redescobrir els recursos presents i passats.

Finalment el cicloturisme pot també ser un nínxol atractiu. És un visitant o turista que decideix fer visites recreatives i busca l'oci com a part important de la visita. Poden ser excursions d'un dia que impliquin eixir de casa per a després realitzar passejos o turistes de vacances que estan fora de la residència habitual vivint experiències.

6.5 Entitat promotora de la ruta: la Mancomunitat de municipis de la Safor.

Aquesta ruta supramunicipal ocupa el terme de 6 localitats costeres des de la desembocadura del riu Serpis en el municipi de Gandia fins a Oliva. Travessa els pobles de Daimús, Guardamar, Miramar i Oliva.

L'entitat encarregada de crear i implantar la ruta del ramal de la Via Augusta deu ser la Mancomunitat de Municipis quan s'obtingui un document final sòlid i contrastat. Acte seguit caldrà procedir a l'obtenció o distintiu de via verda o sender.

6.6 Descripció de la ruta del Ramal de la via augusta.

La ruta segueix varis camins en bones condicions. Té un recorregut lineal on l'inici –fi pot ser tant Oliva com el riu Serpis a Gandia.

El trajecte recorre punts que disposen d'informació gràfica in situ, contrastada per autors de llibres relacionats amb la temàtica, agents locals i en algunes ocasions inclús habitants locals que coneixen històries que s'han transmès de forma oral.

Aquest trajecte passa per punts on encara queden vestigis d'èpoques passades als camins rurals i pobles. A més a més de fonts naturals. D'aquesta forma es tractarà de fer entendre l'antiguitat del camí, tant el comerç de l'Imperi Romà, com la utilització de l'aigua i les fonts en època musulmana i l'ús del trapig i la canya de sucre a l'edat mitjana.

El camí disposa de varis punts per a poder observar de forma panoràmica les marjals, platges i la torre de Piles (BIC) des d'on es vigilava la costa per a la defensa preventiva d'incursions nord-africanes.

Distància del recorregut: 7,48 km.

Desnivell: 13 metres.

Duració aproximada a peu: 3:30 minuts.

Dificultat: Fàcil.

6.7 Proposta d'itinerari

El traçat de la ruta segueix de forma fidel l'antic camí romà que eixint des d'Oliva anava a parar a la desembocadura del riu Serpis ,per on eixien barcases que comerciaven amb l'oli i vi que es produïa a la comarca i distribuïa arreu de l'imperi. Era molt apreciat.

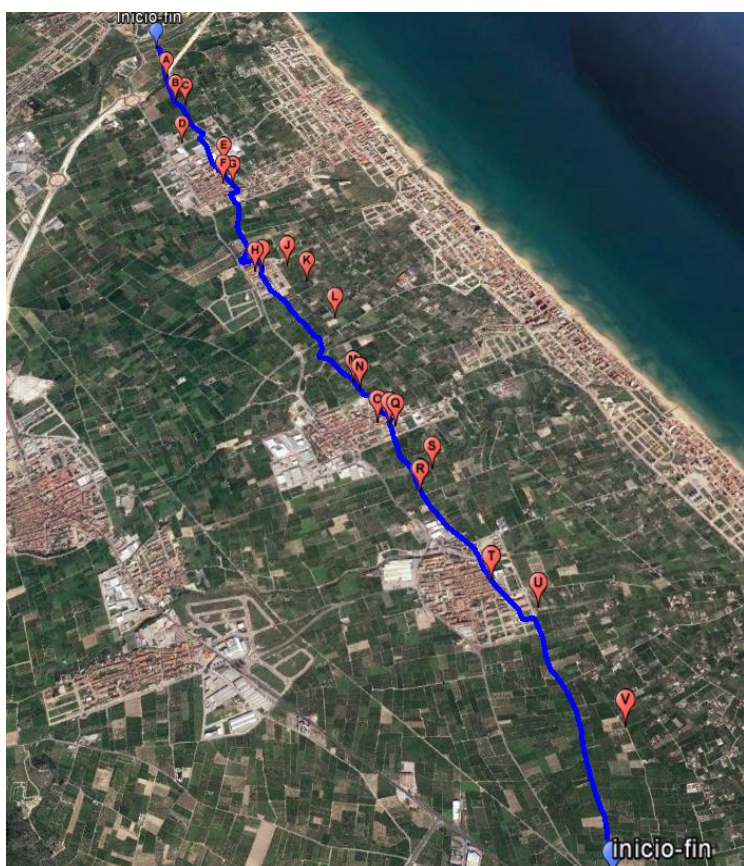
La major part el recorregut es realitza en zones rurals però gairebé 2 kilòmetres es fan travessant els cascs antics dels pobles de Daimús, Guardamar, Miramar i Piles.

Les coordenades d'inici fi són: 38°58'54.28"N 0° 9'37.63"O / 38°55'35.62"N 0° 7'26.83"O

S'accedeix des d'Oliva , deixant darrere el col·legi Lluís Vives i la redona de sortida de la localitat en direcció a Piles o des de l'entrada d'accés a Rafalcaíd si venim del Grau de Gandia en la CV670.

Reprodueix fidelment el camí antic romà.

Il·lustració 41 amb els atractius turístics

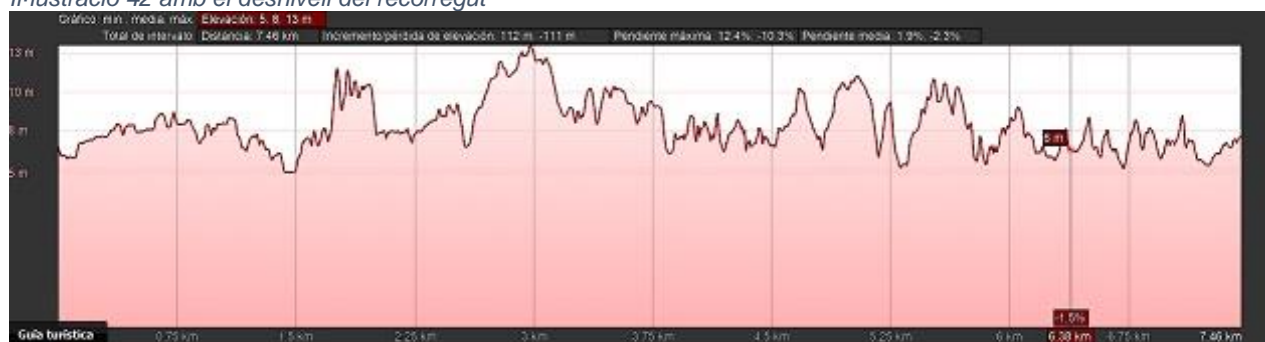

Recursos classificats:

- A. Riu Serpis.
- B. Oms centenaris.
- C. Sènia de Daimús
- D. La Mingola i Genís
- E. Llavador de Daimús.
- F. Església i roda del trapig.
- G. Ubicació del Sepulcre de Baebia.
- H. Ubicació de l'antic trapig del poble.
- I. La casa gran de Guardamar.
- J. Font del Bovetar.
- K. Font de Petúnia.
- L. Font de Pedrós.
- M. Espins centenaris i parets.
- N. Font del tio Quico.
- O. Església de Miramar.
- P. Trapig de Miramar.
- Q. Ubicació de l'antic molí.
- R. Canals de reg Musulmanes.
- S. Font d'Aranda.
- T. Església i carrer Nalda.
- U. Ubicació de l'antic trapig.
- V. Font d'Izquierdo o tramussos.

Mapa de la ruta Font :Google

Il·lustració 42 amb el desnivell del recorregut

Perfil longitudinal de la ruta des d'Oliva fins al riu d'Alcoi. Font: Google.

6.8 Missatges interpretatius de la ruta

Constitueixen tot un seguit d'informació que volem transmetre als visitants des del punt de vista dels valors que representen i que persegueixen l'objectiu de conscienciar, crear sensació de pertinença i conservació de la flora, les fonts i els recursos culturals materials.

La idea fonamental que volem transmetre és:

L'existència d'aqüífers que donen vida i enriqueixen d'aigua les sèquies que fan possible el conreu i el valor afegit que suposa poder tenir un camí que va ser ramal de la Via Augusta litoral, avui oblidat pels agents i habitants.

Els subtemes que es volen transmetre són:

-Flora-Especialment arbres i arbustos centenaris que romanen com l'espí blanc, l'om i el tamarit. Són autòctons i van acompanyats del bonic paisatge marjalenc cobert dels típics arbres fruitals com el nesprer, taronger i la figuera.

-Les fonts- La comarca de la Safor té un índex elevat de precipitacions en comparació amb la resta de la província de València. Això fa que la marjal estigi abastida d'aigües subterrànies i com ja hem comentat es produeix en aquest camí un fenomen geològic anomenat "falla" que provoca un desnivell entre els pobles i la marjal i fa visibles aquestes aigües en forma d'ullals o fonts que cal posar en valor.

-Els recursos culturals dels pobles-Alguns en bon estat i d'altres d'èpoques antigues mal preservats o desapareguts.

6.9 Senyalització i panells

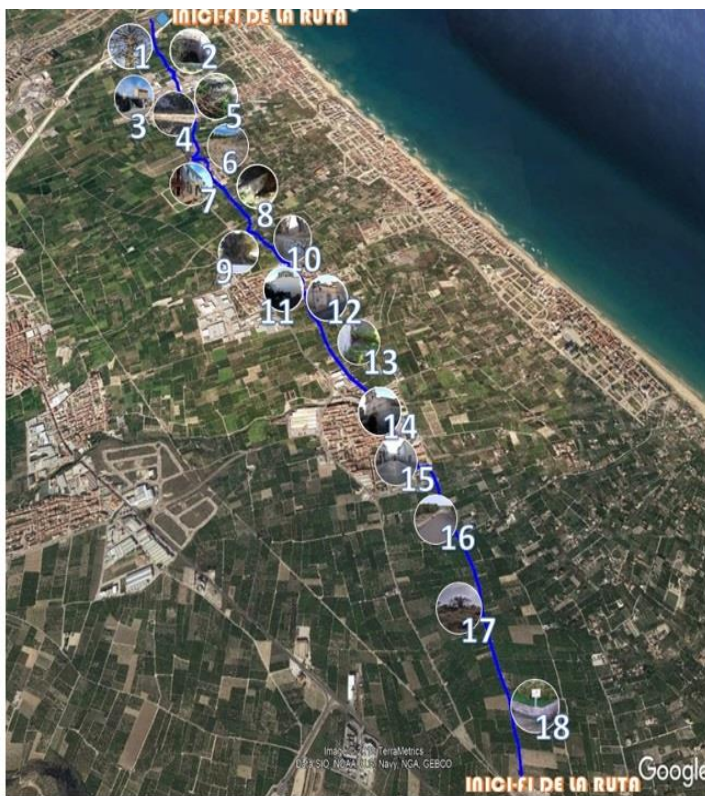
Per a poder realitzar la ruta de forma didàctica i amb un traçat clar, cal realitzar una senyalització amb informació clara.

El tipus de senyals a utilitzar són:

Senyals d'inici-fi de la ruta-Informen a l'usuari sobre el traçat de l'itinerari i proporcionarà informació un poc més tècnica, recomanacions, col·laboradors i telèfons d'interès.

Un exemple pot ser el que hem elaborat per a aquest projecte:

Il·lustració 43

La ruta del Ramal de la Via Augusta

1. Om centenari
2. Sénia de Daimús
3. Alqueria La Mingola
4. El sepulcre de Baebia
5. Font del llavador
6. Font del bovetar
7. La casa gran
8. Font de Petúnia
9. Espí centenari
10. La Font del tio Quico
11. Església de Miramar
12. Trapig de Miramar
13. Font d'Aranda
14. Església de Piles
15. Carrer de Salvador Nalda
16. La falla geològica i marjal
17. Tamarits centenaris
18. Font dels tramussos

Recomanacions i prohibicions:

Prohibit per foc

Prohibit acampar

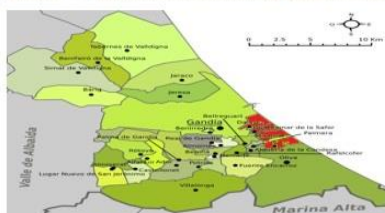

Porteu el gos nugat

Respecteu la natura i actueu de forma cívica

El ramal de la via augusta es un sender blau atorgat per la Associació d'educació ambiental i del consumidor(ADEAC). L'objectiu d'aquesta ruta es el desenvolupament sostenible de les zones litorals de les 5 poblacions que la componen mitjançant uns paràmetres de qualitat que asseguren la preservació i millora de les condicions ambientals i la facilitat d'ús per als visitants que vulguin conèixer els recursos naturals i culturals associats a l'ecosistema genuí que proporciona la falla geològica d'aquestes localitats. Aquest sender vol apropar al visitant a les fonts naturals anomenades ullals i també als recursos arquitectònics antics.

Telèfons d'interès:
 Bombers: 085
 Emergències: 112
 Creu roja: 962884897
 Guardia civil: 962810017
 Hospital de Gandia: 962959299
 Taxi Gandia: 962843000
 Tourist Info: 962810920

Senyalització informativa d'inici de la ruta Font: Pròpia

Les característiques del material seran:

- Postes de subjecció de fins a tres metres de llargària amb 10 centímetres de diàmetre cadascun i amplària 1'20 metres a la base i 1'40 al sobre, amb xassís rectangular soldat d'alumini.
- Tauler de tipus nòrdic de 100 x 70 cm amb el suport planímetre d'alumini amb obertura per compàs de gas, cristall de policarbonat antivandàlic i anti rajos U.V.
- Lamina transparent de 3 mm lacada amb pintura amb pols de polièster
- Informació plastificada.

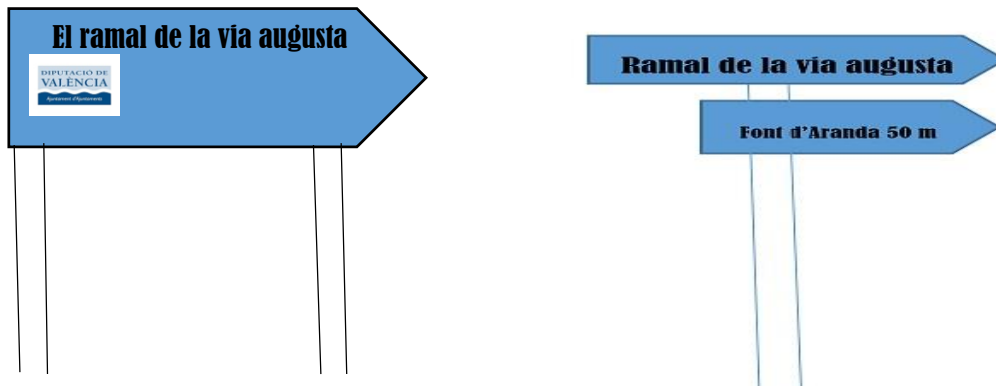
Il·lustracions 44 i 45

Senyalització informativa d'inici de la ruta Font: Pròpia i Google maps

Senyals orientatives.- Hi haurà de diverses formes per a facilitar l'orientació del visitant.

1. Postes d'indicació que poden ser de 2 a tres metres i que es faran servir sobretot quan es vulgui observar les fonts ja que estan a les immediacions del camí, a uns 10/50/100 metres màxim. També es posaran quan aparegui un camí de valor turístic perpendicular al nostre com ara el camí a la Torre de Piles, o el camí de la Senda de l'Amo anomenat ruta turística de Joan Pellicer i Bataller.
Els materials seran de fusta de pi tractada per a major resistència i les plaques laminades protegides seran d'acer galvanitzat o alumini.
2. Balises de direcció que seran de fusta de forma quadrada acabades en punta orientada. Seran d'1'20/1'50 metres d'alçada per 10 x10 d'amplada. Aquí deu anar una superfície en forma de placa que porti imprès un vinil on posarà el logotip de la mancomunitat de municipis i el nom de "ramal de la Via Augusta". Totes aquestes balises de direcció han d'anar ubicades als llocs rurals del camí al costat de l'espai on ara estan les senyals que posen noms al camins que cada poble anomena de forma diferent. Seran d'acer galvanitzat o alumini.
3. Senyals de direcció pintades a murs o parets en aquells punts que puguin confondre al visitant, sobretot en interseccions i en alguns punts dels pobles i zones rurals.
S'utilitza pintura de color verd per a recorreguts de pocs quilòmetres locals

balisa de direcció orientativa / posta d'indicació Font: Pròpia

il·lustració 48

Per a la senyalització amb pintura utilitzarem les bàsiques senyals de continuïtat de 10 centímetres de llargària, les de canvi de direcció i les de direcció equivocada.

Senyalització amb pintura Font : FEDME

Panels/cartells interpretatius.- Aquells punts de major rellevància turística a la ruta necessiten d'una explicació "in situ" que recalqui el motiu del valor que posseeixen.

Hi haurà un total de 6 per a cadascuna de les fonts, 3 per als arbres centenaris , 2 per als trepitjos , una a la casa gran de Guardamar i una al sepulcre de *Baebia* , avui malauradament desaparegut.

Els materials seran un suport de placa laminada d'alta pressió amb xassís d'alumini i postes de fusta.

Les unitats de suport seran de les següents dimensions :145 x 9 x 9 cm.

Il·lustracions 47 i 48

La ruta del ramal de la via augusta

La font del camí assegador o llavador de Daimús

Aquesta font era la preferida pels musulmans i cristians de segles passats, ja que s'utilitzava per a beure i rentar la roba.

El terme municipal rep per al reg l'aigua de la sèquia Comuna de Gandia que ve del partidor de la casa Clara.

Està documentat que el senyor de Daimús en la carta pobla de 1612 oferia avantatges als pagesos per dessecar marjals les quals una vegada aptes per al llaurador eren regades per mitjà de Carabassins, tahones (tahunas en àrab) i sínies mogudes per cavalleries

S'observa que el trestellador feia de comporta per a obrir i tancar el pas d'aigua i així poder llavar la roba, també les pedres que servien per a fregar la roba.

Panel interpretatiu Font: Pròpia

La ruta del ramal de la via augusta

La font del camí assegador o llavador de Daimús

Aquesta font era la preferida pels musulmans i cristians de segles passats, ja que s'utilitzava per a beure i rentar la roba.

El terme municipal rep per al reg l'aigua de la sèquia Comuna de Gandia que ve del partidor de la casa Clara.

Està documentat que el senyor de Daimús en la carta pobla de 1612 oferia avantatges als pagesos per dessecar marjals les quals una vegada aptes per al llaurador eren regades per mitjà de Carabassins, tahones (tahunas en àrab) i sínies mogudes per cavalleries

S'observa que el trestellador feia de comporta per a obrir i tancar el pas d'aigua i així poder llavar la roba, també les pedres que servien per a fregar la roba.

Distribució de les senyals:

Prendrem l'entrada des d'Oliva com a punt d'inici i desembocadura del riu Serpis com a fi a manera d'exemple , encara que es pot plantejar a la inversa.

Taula 8: lloc i col·locació de senyals.

Senyal	Punt d'instal·lació	Tipus de senyal
1/2	Senyal d'entrada a la ruta	Inici d'itinerari
3	A 50 metres seguint el camí (font d'Izquierdo)	Interpretativa
4	Encreuament amb el camí Clotal	Orientativa(Posta indicativa)
5/6	Entrada al poble de Piles	Orientativa(Senyal pintada de continuïtat i canvi de direcció al casc antic)
7	Eixida de Piles amb direcció Miramar	Orientativa(Posta indicativa)
8	Encreuament amb el camí de la torre	Orientativa(Balisa)
9	A 25 metres a l'est de l'encreuament (Font d'Aranda)	Interpretativa
10	Entrada al poble de Miramar	Orientativa(senyal pintada de continuïtat
11	Carrer de Piles (ubicació de l'antic trapig)	Interpretativa
11	Eixida del poble de Miramar	Orientativa (posta indicativa)
12	Encreuament amb el camí Senda de l'Amo(Les Fonts)	Orientativa (balisa)
13	Encreuament amb el camí Senda de l'Amo(Font de Quico)	Interpretativa
14	Encreuament amb la carretera a la platja de Bellreguard (camí de l'Alquerieta)	Orientativa (balisa de direcció amb senyal indicativa a la font de Pedrós)
15	Final del camí. Entrada a l'Alqueria de Guardamar	Senyal pintada de continuïtat
16/17	Ajuntament de l'Alqueria de Guardamar	Orientativa (balisa) amb senyals a la font de Petúnia i Bovetar
18	La Casa Gran	Interpretativa
19/20	Entrada al camí Assegador i entrada al poble de Daimús.	Senyals pintades de continuïtat
21	Carrer de l'església de Daimús	Senyals pintades de canvi de direcció
22	El Sepulcre de Baebia	Interpretativa
23	Les fonts del llavador	Interpretativa

24	Tornada al camí Assegador direcció Gandia	Orientativa(Balisa de direcció amb indicació a l'alqueria de la Mingola)
25	Sènia de Daimús	Interpretativa
1/2	Senyal d'entrada a la ruta	Inici d'itinerari

Les senyals d'inici aniran acompanyades d'informació tècnica i els punts més atractius , així com codis de conducta ,telèfons d'interès i el codi per a escanejar a través d'aplicacions de telèfon.

Per a les senyals interpretatives ,es proveirà d'informació al voltant del recurs i logotips dels patrocinadors.

Les senyals orientatives /indicatives amb balisa seran rètols amb els noms dels recursos i el nom de la ruta.

Il·lustració 49

Senyalització de la ruta. Font pròpia a partir de Google

6.10 "Tríptic" turístic

Per a poder promocionar correctament un producte ,cal realitzar un bon tríptic o "Brochure". Per a la realització del tríptic hem inclòs la possibilitat d'oferir visites guiades a més d'informació rellevant ,característiques del recorregut i fotografies.

Hem reduït un poc les dimensions amb l'original que hem realitzat amb l'Office per a adaptar-lo al text.

Il·lustració 50

El ramal de la via augusta

La visita de del ramal de la via Augusta té una duració d'aproximadament 2 hores i mitja a peu i mitja hora en bicicleta. Es tracta d'un recorregut lineal on podem partir desde la desembocadura del riu Serpis a Gandia o desde l'eixida d'Oliva.

Durant el recorregut podrem veure les 6 fonts i ullals per on brolla l' aigua d'orige natural que arriba de les montanyes i també els elements arquitectònic mes significatius dels pobles a través dels antics carrers per on passava l'antic ramal de la via Augusta. També veurem la flora mes significativa.

La caminada té una pendent molt suau que no supera els 13 metres.

Per a l'excursió de 7 kilometres d'anada i 7 de tornada es aconsellable utilitzar calcat còmode i respectar les senyalitzacions i la natura que es molt variada.

La temperatura als mesos d'estiu es bastant elevada i cal anar previst d'aigua.

Les localitats de Piles ,Miramar, Guardamar i Daimús son conegudes amb l'apel·latiu de "pobles de la falla", podrem veure *in situ* l'efecte que produeix en el relleu en aquesta falla geològica i les magnifiques vistes que proporciona de la marjal i les platges.

El recorregut

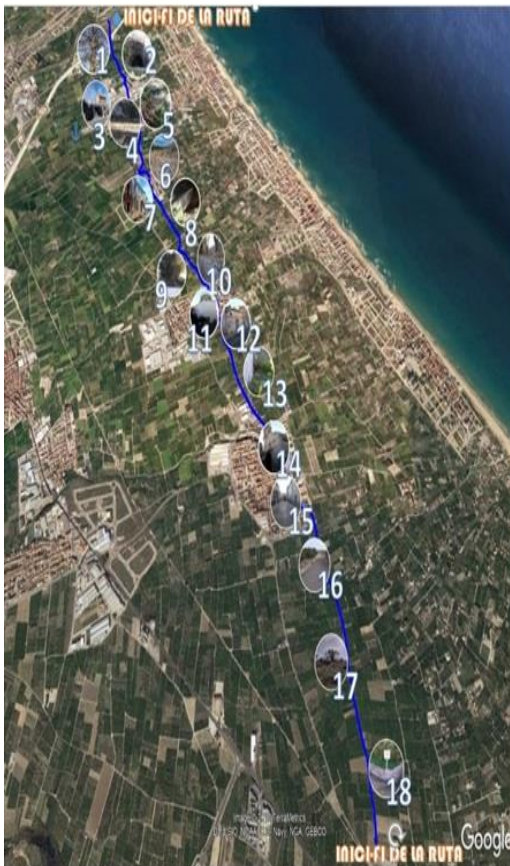
Es pot realitzar de forma grupal per a un màxim de 30 persones si requeriu de l'assistència guiada.

Si preferiu realitzar-lo de forma individual teniu panels interpretatius i senyals direccionals per a orientar vos correctament. Els pobles disposen de bars ,restaurants i fonts publiques.

Walking
tour a
través
d'una ruta
historica

La ruta del Ramal de la Via Augusta

1. Om centenari
2. Sènia de Daimús
3. Alqueria La Mingola
4. El sepulcre de Baebia
5. Font del llavador
6. Font del bovetar
7. La casa gran
8. Font de Petúnia
9. Espí centenari
10. La Font del tio Quico
11. Església de Miramar
12. Trapig de Miramar
13. Font d'Aranda
14. Església de Piles
15. Carrer de Salvador Nalda
16. La falla geològica i marjal
17. Tamarits centenaris
18. Font dels tramussos

Recomanacions i prohibicions:

Prohibit per foc

Prohibit acampar

Porteu el gos mugat

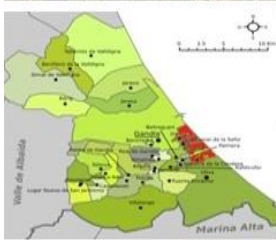

Respecteu la natura i actueu de forma cívica

El ramal de la via augusta es un sender blau atorgat per la Associació d'educació ambiental i del consumidor(ADEAC). L'objectiu d'aquesta ruta es el desenvolupament sostenible de les zones litorals de les 5 poblacions que la componen mitjançant uns paràmetres de qualitat que asseguren la preservació i millora de les condicions ambientals i la facilitat d'us per als visitants que vulguin conèixer els recursos naturals i culturals associats a l'ecosistema genuí que proporciona la falla geològica d'aquestes localitats. Aquest sender vol apropar al visitant a les fonts naturals anomenades ullals i també als recursos arquitectònics antics.

Horaris de la visita guiada

09.00	Meeting point a la tourist Info d'Oliva.
09.15	Primera part de l'excursió.
09.30 – 10.00	Font d'Izquierdo ,flora i Piles.
10.00 – 10.30	Vistes de la falla, Font d'Aranda i Miramar.
10.30 – 11.00	Parets de pedratasca ,Font del Tío Quico, Font de Pedrós i Guardamar.
11.00 – 11.30	Flora del camí ,Fonts de Petúnia i Bovetar.
11.30 – 12.30	Arribada a Daimús i visita del poble.
12.30 – 13.00	Font del Llaavor , sènia ,alqueries i flora.
13.00 – 13.45	Picnic en el Serpis o Daimús.
13.45 – 14.15	Tornada en Autobús a Oliva

Telèfons d'interès:

Bombers: 085
 Emergències: 112
 Creu roja: 962884897
 Guardia civil: 962810017
 Hospital de Gandia: 962959299
 Taxi Gandia: 962843000
 Tourist Info: 962810920

Part interior del tríptic Font : Pròpia

6.11 Pressupost

A l'hora de pressupostar un projecte , el tècnic i els agents involucrats , un cop donada per vàlida la idea han de realitzar una memòria , l'índex de la qual podrà ser:

- Antecedents-Characterístiques.
 - Objecte del projecte.
 - Memòria constructiva que contempli els treballs d'instal·lació de materials i neteja dels espais que calguin.
 - Termini d'execució.
- I ja finalment els pressupostos.

Les partides dels pressupostos d'execució seran:

Producte	Unitats	Preu total	Total amb IVA 21%
Panels d'inici	2	2000	
Panels informatius/interpretatius	11	2100	
Balises de senyalització	5	500	
Postes de senyalització	4	400	
Senyals amb pintura	7	100	
Tríptics i llibrets	500	1000	
Neteja de fonts	5	500	
Instal·lació d'escales de fusta a la Font de Petúnia i Aranda	2	1000	
Vallat de fusta	4	800	
Formigonatge i obra a les senyals	8	2000	
Codis QR per a <i>tracking</i> de ruta		500	
5% de despeses generals		595	
TOTAL		11495	13909 Euros

Hem considerat viable la instal·lació d'escales de fusta que combinen amb l'entorn de manera sostenible i permeti una major accessibilitat a la font de Petúnia i la d'Aranda, que actualment està mig soterrada degut a un mal ús per part de propietaris privats del voltant. Els naixements d'ullals són de domini públic així com els caminets d'accés.

7. PROPOSTA DE DINAMITZACIÓ I PROMOCIÓ TURÍSTICA

Per a aquest apartat hem classificat les actuacions que s'hauran de fer a curt i mitjà termini, un cop finalitzat el disseny de la ruta i les millores bàsiques del projecte descrites. S'han tingut en compte mesures que puguin ser realitzables i amb l'objectiu de tenir una posada en pràctica sense dificultat.

A curt termini es pot:

- Incloure la ruta a les webs dels ajuntaments i xarxes social com Facebook, Twitter i Instagram.
- Incloure la ruta a les webs turístiques d'àmbit comarcal i regional com GVA i Valencia turisme.
- Creació de visites guiades setmanals pels ajuntaments involucrats en la ruta.
- Publicació d'informació destacada i fotografies al voltant dels recursos que té la ruta.
- Incloure codis turístics als panells de la ruta per a obtenir informació als telèfons mòbils.

- Les AA.VV. poden oferir la ruta als viatges combinats o incloure opcions de visita.
- Assabentar els col·lectius de mestres de la Safor per a la possibilitat d'incloure excursions.

A termini mitjà es pot:

- Crear alguna jornada a les festes dels pobles que recreï el pas de mercaderies pel ramal de la Via Augusta.
- Consens entre els 4 pobles i les dos ciutats per a incorporar àudio guies complementaries.
- Crear bases de dades de les visites guiades per a poder portar un seguiment de millora continua.

A llarg termini es pot:

Comprar el lloc que ocupava l'antic trapig de Miramar i condicionar-lo per a la visita –museu. Actualment queda l'estructura interior i posterior externa que dóna al carrer de Piles i caldria fer una reproducció d'un trapig.

Declarar les 2 alqueries, una d'elles construïda el segle XIII, ubicades en les immediacions del camí com a bens locals per a que no es derrueixin com ja ha passat en moltes localitats de la Safor.

8.CONCLUSIONS

La realització d'aquest projecte ha permès agrupar de forma inèdita fins aleshores la riquesa patrimonial del camí rural que hem convertit en ruta "ramal de la Via Augusta ".Avui adopta nombrosos noms com ja hem comentat prèviament i que inexplicablement no fa cap menció dels seus orígens a ningun poble per on passa.

Aquesta riquesa roman desaprofitada, i no només des del caire turístic, motiu principal d'aquest TFG, també des de la vessant de conservació o recuperació d'alqueries i trepitjos i adequació per a la visita de naixements d'aigua, anomenats ullals que estan poc a poc deteriorant-se per us incorrecte de particulars , abandó o sobreexplotació, fet que cal constar a les administracions pertinents i agents locals. Nosaltres ho estem fent.

Pel que fa a la vertebració dels pobles , el cavall de batalla principal és la poca actuació conjunta en matèria turística i ordenació urbana. Aquesta posada en valor del camí , un cop realitzades les entrevistes amb els agents locals encarregats, ens ha permès notar una predisposició a actuar de forma conjunta en cas de que el projecte pugui revertir econòmicament als poblets ,els agents públics ara ja tenen constància del nostre estudi. Els objectius plantejats a l'inici del projecte s'han aconseguit:

- Hem fet un inventari global de tots el atractius culturals i naturals interessants per on discorre el camí.
- S'ha fet un disseny de posada en valor del camí respectant l'antic traçat i la importància per a l'àmbit rural i comerç a l'antiguitat i edat mitjana.
- S'ha posat de manifest amb les entrevistes personals de la possibilitat de vertebrar pobles que tenen la mateixa platja , proximitat , geologia , marjal i ramal mil·lenari.

Com a conclusió general, ens refermem en l'optimisme amb aquest concret treball pel que fa a la possible posada en valor i consegüentment, viabilitat. A més a més creiem que els "pobles de la falla "podrien obtenir mes visites turístiques fora de temporada i fora de la zona de costa.

Hem recopilat informació de l'INE i observació de camp que confirma la pujada d'afluència turística constant estrangera a les dos ciutats que fan d'inici i fi d'aquest camí estudiat. Això està sent possible

BIBLIOGRAFÍA

- Abad Casal, L. (1985). *Los sepulcros turriformes de Daimuz y Villajoyosa: dos monumentos romanos olvidados*. Alacant: Universidad de Alicante. Departamento de Prehistoria, Arqueología, Historia Antigua, Filología Latina y Filología Griega.
- Alonso, A. (2010). *Miramar, Historia pròxima*. Consultat el 25 / 02 / 2018, a Valldevernissa.org: <http://valldevernissa.org/historiaillibres/HistoriaSafor/MIRAMARweb.htm#_ftn7>
- Aparicio, J., Gurrea, V., & Climent, S. (1983). *Carta Arqueològica de la Safor*. Gandia: Institut d'Estudis Comarcals .
- Barber, F. (2010). *Guardamar de la Safor, estudi de la historia del poble*. Guardamar: Ajuntament de Guardamar de la Safor.
- Blanch, J. P. (2017). *Ulmus Minor Miller*. Consultat el 2018 / 02 / 27, a Botànic Sedaví: <<https://botanicosedavi.wordpress.com/ulmus-minor-miller-u-campestris-l>>
- Enguix Alemany, R., & Aranegui, C. (1977). *Taller d'Anfores romanes*. Valencia: Diputació De València (treballs varis).
- Exposición sobre la Vía Augusta y el ramal romano que sirvió a la Safor para exportar*. (09 / 10 / 2012). Consultat el 10 / 02 / 2018, a Elperiodic.com: <http://www.elperiodic.com/gandia/noticias/193013_gandia-acoge-exposici%C3%B3n-sobre-augusta-ramal-romano-sirvi%C3%B3-safor-para-exportar.html>
- Femenia Millet, O. (2011). *La imagen de un destino turístico como herramienta de marketing*. (eudeunet, Ed.) Consultat el 16 / 02 / 2018, a Riunet:<
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=482050>>
- Font, E. M. (2012). *Diseño y viabilidad de la ruta del arroz como atractivo turístico(TFG)*. Recollit de Universitat politècnica de València: <https://riunet.upv.es/handle/10251/18417>
- Generalitat Valenciana. (sense data). *Banc de dades*. Consultat el 02 / 04 / 2018, a bdb.gva: <<http://www.bdb.gva.es/>>
- Gisbert, J. (2000). *Sucre i Borja . La canyamel del Duc*. Gandia: CEIC Alfons el Vell.
- Gonzalez, Paco. (2015). Recollit de <http://paisvalenciapobleapoble.blogspot.com.es/>: <<https://www.valencia.edu/~fjglez/pais/safor.html>>
- Guardamar de la Safor*. (sense data). Recollit de ajuntament de Guardamar: <<http://www.guardamardelasafor.org/municipio/turismo.html>>
- Guardamar de la Safor*. (17 / 10 / 2017). Consultat el 01 / 04 / 2018, a Wikipedia: https://es.wikipedia.org/wiki/Guardamar_de_la_Safor
- Institut Nacional d'Estadística*. (2018). Consultat el 04 / 02 / 2018, a INE: <<http://www.ine.es/>>
- Laparra Lopez, S. (2003). *Història de Miramar*. Miramar: Ajuntament de Miramar.
- Lopez, J., & Alonso, E. (2011). *Historia de Gandia segles X-XIII*. Gandia: Riublanc.

- Los últimos olmos.* (2014). Consultat el 19 / 02 / 2018, a Universitat de València:
<<https://www.uv.es/cultura/c/docs/expbotanicultolmoscast.htm>>
- Mayor Reus, M. N. (2012). *Diseño de una ruta en bicicleta por el parque Natural del marjal Pego-Oliva*(TFG). Recollit de Universitat Politècnica de València: <https://riunet.upv.es/handle/10251/18417>
- Mora, I. (2008). *Josep Camarena i l'ocas del mon rural. Viatge a la Safor.* Gandia: CEIC Alfons el vell.
- Orts, V. A. (2017). *Análisis de la Estrategia Turística del municipio de Xàtiva. Propuestas para un plan turístico dinamizador.* Recollit de Universitat Politècnica de València:
<<https://riunet.upv.es/handle/10251/80330>>
- Pardo Lluch, J. (2017). *Creación de una ruta de senderismo "la ruta del Agua" en Ayora.*(TFG). Recollit de Universitat Politècnica de València: <<https://riunet.upv.es/handle/10251/89945>>
- Patrimoni immaterial.* (s.f.). Recollit de mestresacasa.org:
<http://rec.mestresacasa.gva.es/som_cultura/ruta4/index.html>
- Pereira Menaut, G. (1983). *Estudios de cultura antigua.* Consultat el 17 / 02 / 2018, a Universidad de Santiago de Compostela: <<https://minerva.usc.es/xmlui/handle/10347/8788>>
- Pons Moncho, F. (2008). *Daimús , datos para su historia.* Daimús: Ajuntament de Daimús.
- Real Jardin Botánico. (sense data). *Flora Ibérica.* Consultat el 17 / 03 / 2018, a Flora Iberica:
<<http://www.floraiberica.org/>>
- Safor.* (2015). Consultat el 01 / 03 / 2018, a Enciclopedia.cat: <<https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0057709.xml>>
- Sastre, J., & Morera, V. (2004). *Les fonts de la Safor. De les nimfes d'aigua a la sobreexplotació dels aqüífers.* Gandia: CEIC Alfons el vell.
- Sendra, F. (2012). *Passeig pels molins d'aigua de la Safor.* Gandia: Bullent.
- Soler, A. (2009). *Piles, geografia, historia, patrimoni.* Piles: Cruilla.